

Schulnachrichten

für

den Zeitraum vom 21. September 1860 bis zum 15. August 1861.

Wiadomości szkolne

21. Września 1860 do 15. Sierpnia r. 1861.

Prof. Hymarkiewicz
die Wiederholung des unteren Kurses. H. Bielewicz

B. Wissenschaften
H. Bielewicz

I. Lehrverfassung 1860/61.

a. Lehrplan.

Prima.

Ordinarius: Professor Wannowski.

Die beiden Kurse dieser Klasse hatten gemeinschaftlichen Unterricht, mit Ausnahme von 3 mathematischen Stunden, in welchen sie getrennt waren.

A. Sprachen.

a. Latein: 8 St.; davon 6 Prof. Wannowski. 4. St. Cicero de Oratore lib. I. und II.; 1 St. freie lateinische Aufsätze und metrische Uebungen; 2 St. Exercitia und Extemporalia. — 2 St. Horat. Od. III. und IV.; serm. II, 1. 2. 3., mehre Oden wurden memorirt. Schweminski.

b. Griechisch: 6 St.; davon 2 St. Prof. Wannowski. Sophocles Phil. und alle 14 Tage 1 St. Kontrolle der Privat-Lektüre der Ilias. — Plat. Gorg. c. XLIII. bis zu Ende 2 St.; Buttm. Grammat. §. 113. §. 146. bis zu Ende; Wiederholung der Formenlehre und Hauptregeln der Syntax. Extemp. und Specim. 2 St. Dr. Steiner.

c. Deutsch: 3 St. Prof. Schweminski. Literaturgesch. v. d. ältest. Zeit bis z. 18. Jahrh. nebst zahlreichen Proben; Lektüre von Lessings „Laokoon“ und „wie die Alten den Tod gebildet“. Aufs., Extemp., Votr., Privatlektüre: Schiller: Wallenstein; Shakesp.: Coriolan; Schiller: Maria Stuart; Göthe: Tasso. Die Grundlehren der empir. Psychologie.

d. Polnisch: 2 St.; davon 1 St. mündliche Vorträge und Beurtheilung der häuslichen Arbeiten; 1 St. Literaturgeschichte vom XVI. bis XIX. Jahrhundert. Przyborowski.

e. Französisch: 2 St.; davon 1 St. zum Uebersetzen aus dem Französischen ins Deutsche oder in's Polnische: Athalie von J. Racine bis zum III. Akte; 1 St. zu schriftlichen Uebungen aus dem Deutschen ins Französische, theils als Extemp., theils als Exercit. — Hierbei wurde Grammatik wiederholt und die geschriebenen Stücke wurden zu Uebungen im mündlichen Ausdruck benutzt. Prof. Rymarkiewicz.

f. Hebräisch: 2 St. Von den schwachen Verbalwurzeln; von den Partikeln, Zahlwörtern; das Hauptsächliche von der Nominalbildung so wie aus der Syntax wurde beim Lesen und Uebersetzen der entsprechenden gewählten Stücke nach Seffer's Gramm. erläutert und eingepägt; gründliche Wiederholung des unteren Kursus. Reg. Bilewicz.

B. Wissenschaften.

a. Kath. Religion: 2. St. Es wurde vorgetragen die allgemeine und besondere Sittenlehre; aus der Kirchengeschichte die Geschichte sämmtlicher Irrlehren; gelesen wurde aus dem Evang. St. Johannis cap. 2., 3., 6.; nebenbei Wiederholungen gewisser Abschnitte aus der Dogmatik; vierteljährliche Klassenarbeiten. Reg. Bilewicz.

I. Plan naukowy z r. 1860/61.

a. Rozkład nauk.

Klasa I.

Ordynaryusz: Professor Wannowski.

Oba oddziały téj klasy pobierały nauki wspólnie, z wyjątkiem trzech lekcji matematycznych, w których były rozłączone.

A. Języki.

a. Łacina: 8 godz. Z tych 6 prof. Wannowski. 4 godz. Cicero de Oratore księga I. i II.; w 1 godz. oddawano wolne wypracowania i odbywano ćwiczenia metryczne; w 1 godz. ćwic. dom. i w klasie. — 2 godz. Hor. Od. III. i IV.; serm. II., 1. 2. 3. Kilku ód uczono się na pamięć. Prof. Schweminski.

b. Język grecki: 6. godz. Z tych 2. godz. prof. Wannowski Soph. Phil. i co dwa tygodnie examen z prywatnej lektury Iliady. — Plat. Gorg. c. XLIII. do końca. 2 godz. Gramm. Butt. §. 113. i 146.; powtarzanie etym. i składni. Extemp. i exerc. 2 godz. Dr. Steiner.

c. Język niemiecki: 3 godz. Prof. Schweminski: historia literatury od najdawniejszych czasów aż do XVIII. wieku wraz z próbami. Czytanie Lessinga „Laokoon“ i „Jak sobie starożytni śmierć wystawiali“; ćwic. dom. i w kl.; wykłady, prywatna lektura Szyllera: Wallenstein; Szekspira: Coriolan; Szyllera: Marya Stuart; Getego: Tasso; Elementa empirycz. psychologii.

d. Język polski: 2 godz. Z tych 1 godz. wykłady i rozbiegano wypracowania dom.; 1 godz. hist. literat. od XVI.—XIX. wieku. Przyborowski.

e. Język francuzki: 2 godz. Z tych 1 godz. Tłum. z franc. na niem. lub polskie: Athalii Racina do III. Act.; 1 godz. ćwiczenia piśm. z niem. na franc. częścią jako extemp. częścią jako exercit. Przym. powtarzano gramm. i odbywano ćwic. ustne. Prof. Rymarkiewicz.

f. Język hebrajski: 2 godz. o słabej konjug., o partyk. i liczebn. Główne praw. o formow. imion, jako też ze składni wyjaśniano przy czyt. i tłum. odpowiednich ustępów podl. gramm. Seffera. Powtarzano kurs klass poprzednich. X. Bilewicz.

B. Nauki.

a. Religia katolicka: 2 godz. Wykładano naukę moralną ogólną i szczególną. W historii kościelnej historią wszystkich herezyi. Czytano z ewang. Ś. Jana rozdz. 2. 3. 6. Przym. powtarzania niektórych ustępów z dogmatyki; ćwiczenia kwartalne w klasie. X. Bilewicz.

b. Evang. Religion: 2 St. wöchentl. mit Secunda combinirt. Im Wintersem. Kirchengesch. nach Petri's Lehrbuch; im Sommersem. Römerbrief im Urtext. Pastor Schönborn.

c. Mathematik. **Ober-Prima:** der Direktor. 3 St. Wiederholung der Stereometrie und vortragen die Lehre von den arithmetischen Reihen; von der Zinseszinsrechnung; von den Combinationen und Permutationen; Auflösung vieler Aufgaben; 1 St. math. Geogr. mit der Unter-Prima gemeinschaftlich. — **Unter-Prima:** Dr. Ustymowicz. 3 St. Von den Verhältnissen, Proportionen, arithm. und geometr. Progressionen nebst Anwendung dieser Lehre auf Zinseszinsrechnung und andere verwandte; die ganze Stereometrie, Beides nach Brettner's Lehrbüchern.

d. Physik: der Direktor. 2 St. Magnetismus, Friktions- und Kontaktelektrizität, Elektromagnetismus, Magnetoelektrizität und Thermoelektrizität.

e. Geschichte: 3 St. wöchentl. Prof. Rymarkiewicz. Wiederholung des Pensum der vorhergehenden Klasse; dann die Geschichte des Mittelalters nebst der Brandenburgisch-Preussischen Geschichte.

Ober-Secunda.

Ordinarius: Professor Schweminski.

A. Sprachen.

a. Latein: 10 St. Prof. Schweminski. 1 St. Gramm. n. Zumpt, cap. 76—87.; 4 St. Cic. orat. pro S. Rosc. Am. und philipp. II.; 2 St. Virg. Aen. II., einige Eclogen und Georg. I. Bruchstücke; 1 St. Uebersetzen aus Forbiger's „Aufgaben“; 1 St. Exerc. u. Extemp., die Geübtesten freie Aufsätze; 1 St. metrische Uebungen abwechselnd mit Memorir- und Sprechübungen, privatim Liv. XXII. 37. bis zu Ende und XXIII.

b. Griechisch: 6 St. Prof. Wannowski. 3 St. Plutarch Philopoemen, Flaminius und Pyrrhus bis c. 16.; 2 St. Homer. Ilias I. II. (mit Ausschluss des Schiffs-Katalogs) III. bis v. 204.; 1 St. Exercitia und Grammatik (Syntax nach Buttman).

c. Deutsch: 2 St. Prof. Schweminski. Theorie der Dichtungsarten: Lyrik, Drama und Didaktik; Lektüre von Göthe's Iphigenie; Aufsätze, Extemp. und Vorträge.

d. Polnisch: 2. St. Przyborowski. Theorie der Dichtungsarten nach Cegielski's Nauka Poezyi; Aufsätze und Vorträge.

e. Französisch: 2 St. Prof. Rymarkiewicz. Uebersetz. a. Goebel's Biblioth. gedieg. Werke: Eloge historique de Mr. le Comte de Lacepède; 1 St. zu Exercitien und Extemporalien, die zugleich zu Uebungen im mündlichen Ausdruck benutzt wurden. Einige Abschnitte aus der Syntax.

f. Hebräisch: comb. mit Prima.

B. Wissenschaften.

a. Kath. Religion: 2. St. Lehre von der Religion, von der göttlichen Sendung Jesu Christi, vom Werke der Erlösung, von der Gnade, von der Rechtfertigung mit besond. Hinweisen auf die Lehre Luthers. — In der Kirchengeschichte vom Konstantin dem Gr. bis auf die Kreuzzüge incl. Vierteljährliche Klassenarbeiten. Reg. Bilewicz.

b. Evang. Religion: combinirt mit Prima.

c. Mathematik: 4 St. Dr. Ustymowicz. Die Lehre der Logarithmen, Wurzelgrößen und die ganze ebene Trigonometrie nebst Übungsaufgaben nach Brettner's Lehrbüchern. Es wurden in der Klasse 130 arithm. und 120 geometr. Aufgaben aufgelöst.

d. Physik: der Direktor. 1 St. Die Lehre von den luftförmigen Körpern, dann von der Ruhe und der Bewegung im Allgemeinen, von den Hindernissen der Bewegung, vom Hebel, von der Rolle, dem Rade an der Welle, den Flaschenzügen und den Räderwerken.

e. Geschichte: 3 St. Prof. Rymarkiewicz. D. alte Geschichte vollst. durchgenom. u. wiederh.

b. Religia ewangelicka: 2 godz. tygodn. razem z klasą II. w zim. półr. historią kościelną podług Petrego; w lat. półr. list do Rzym. w texcie pierw. Pastor Schoenborn.

c. Matematyka w **klasie I. w.** Dyrektor. 3 godz. Powtarzanie stereometrii, nauka o progressyach, o rachunkach proc. od proc., o kombinacyach i permutacyach; rozwiązywanie wielu zadań; 1 godz. geogr. matem. razem z **klasą I. n.** Ustymowicz. 3 godz. o stosunkach, proporc. arytmetycz. i geom. progress. ze zastosowaniem do rachunk. proc. od proc. i inne podobne. Cała stereometria; wszystko podług książek Brettnera.

d. Fizyka: Dyrektor 2 godz. o magnetyzmie, o elektryczności przez potarcie i galwanizmie, elektromagnetyzm, magnetoelektr. i termoelektr.

e. Historia: 3 godz. Prof. Rymarkiewicz. Powtarzanie wydziału z klasy poprzedn.: potem historia wiek. średn. z hist. brandeb.

Klasa II. wyższa.

Ordynaryusz: Prof. Schweminski.

A. Języki.

a. Łacina: 10 godz. Prof. Schweminski: 1 godz. gramm. Zumpta cap. 76.—87.; 4 godz. Cic. orat. pro S. Rose. Am. i philip II.; 2 godz. Virg. Aen. II. kilka Eklog. i Georg. z I. k. kawalki. 1 godz. tłum. z Forbig.; 1 godz. exerc. i extemp.; biegłęjsi pisali wolne wypracow.; 1 godz. ćwiczy. metrycz. przeplatane pamięciowemi i ustnemi; czyt. pryw Liv. XXII. 37. do końca i XXIII.

b. Język grecki: 6 godz. Prof. Wannowski 3 godz. Plutarch Philop. Flamin. i Pyrrh. do c. 16.; 2 godz. Hom. Il. II. (z wyjątkiem wyliczenia okrętów) III. aż do w. 204.; 1 godz. Exerc. i grammat. synt. Buttm.

c. Język niemiecki: 2 godz. Prof. Schweminski: teoria poezyi: liryk. dram. i dydakt. Czytanie Getego Ifigenii. Wyprac., Extemp., wykłady.

d. Język polski: 2 godz. Przyborowski. Teoria poezyi podł. Cegielskiego: Nauka poezyi. Wyprac. i wykłady.

e. Język francuzki: 2 godz. Prof. Rymarkiewicz. Z tych 1 godz. tłum. z Goebła biblioteki: Éloge historique de M. le comte de Lacepède; 1 godz. exerc. i extemp., które zarazem służyły do ćwiczeń w mówieniu. Ustępy z gramm. o syntaxis.

f. Język hebrajski: razem z kl. I.

B. Nauki.

a. Religia katolicka: 2 godz. O religii, o opatrzn., o dziele odkup., o łasce, o usprawiedliwieniu przed Bogiem z uwzględnieniem nauki Lutera; historia kościelna od Konst. do wojen krzyżow. incl. Wypracowania kwartalne. X. Bilewicz.

b. Religia ewangelicka: razem z kl. I.

c. Matematyka: 4 godz. Dr. Ustymowicz. Nauka o logarytm. pierwiast.; cała trygonom. prostokreśl. z zadaniami do ćwiczenia, podług Brettnera. Rozwiązano 130 arytmetycz. i 120 geometrycz. zadań.

d. Fizyka: Dyrektor. 1 godz. Nauka o ciałach lotnych, o spoczynku i ruchu w ogólności, o przeszkodach ruchu, o dźwigni, o bloku pojedynczym i złożonym, o kole na osi, o kołach zębowanych.

e. Historia: 3 godz. Prof. Rymarkiewicz. Dzieje staroż. całe wraz z powtórzeniem.

Unter-Secunda A.

Ordinarius-Ober-Lehrer Dr. Steiner.

A. Sprachen.

a. Latein: Gramm. nach Zumpt c. 61—69., 76—84., Extemp. und Specim. 1 St.; Forbiger's Aufgaben XV—XXIV. 1 St.; zur Einübung der gebräuchlichen Vocabeln in der Geschichte, wurde die Geschichte der Könige Roms zuerst fragweise, und dann in zusammenhängender Rede besprochen; memorirt wurde aus Livius 1 St.; Livius I., XXXI., XXXII., XXXVI., c. 1—16.; der Lectüre wurde als Einleitung vorangeschickt ein Abriss der römischen Historiographie. 5 St. Dr. Steiner. — 2 St. Virg. Aen. XI. u. XII. Buch; metrische Uebgg. (Hexameter und Distichon); Wiederholung des Cap. 3. aus Zumpt's Grammatik. Węclewski.

b. Griechisch: 6 St. w.; davon 2 St. Exerzit. und Extemp. und Gramm. nach Buttmann §. 115—117; §. 122—133. incl. Wiederholung der Etymologie nach Buttm. 2 St. Xenophon's Cyropaedie I. II. u. I. III., 1. 2 St. Homer., Odys. XIII., XIV., XV. Buch. Ausserdem lasen die Schüler privatim unter Kontrolle des Lehrers das XXIII. Buch. Węclewski.

c. Deutsch: 2 St. wöchentl. Schriftliche Arbeiten, sowohl häusliche, als auch Extemp. gemeinschaftlich besprochen und beurtheilt: Theorie des Epos und der epischen Dichtungsarten mit Proben. Freie Vorträge. Gelesen wurde Göthes Hermann u. Dorothea. Dr. Nehring.

d. Polnisch: 2 St. wöchentl. Davon 1 St. Beurtheilung der schriftlichen Arbeiten u. Theorie der Prosa nach Rymarkiewicz's Nauka Prozy. 1 St. freie Vorträge und Lectüre mustergültiger epischer Dichtungen. Dr. Nehring.

e. Französisch: 2 St. wöchentl. Davon 1 St. Gramm. nach Otto II. Kursus. Lekt. 41—54. Wiederholung d. I. Kursus. Exerc. u. Extemp. 1 St. Aus Göbel's Bibliothek gedieg. franz. Werke gelesen Rollin's Biogr. von Cornelius Nepos, Ovide, Horace, Virgile, Pyrrhus. Węclewski.

f. Hebräisch: 2 St. Die Elementarlehre, die Pronomina und die Verbal-Bildung der starken Verbal-Wurzeln. Uebung im Lesen. Anfänge im Uebersetzen nebst kleinen schriftlichen Aufgaben n. Seffer's Gramm. Bilewicz.

B. Wissenschaften.

a. Kath. Religion: 2 St. Lehre von Gottes Dasein, Gottes Wesen, seinen Eigenschaften, von Gottes Einheit und Dreipersönlichkeit. Ausführliche Lehre von der Kirche. In der Kirchengeschichte: von Anfang an bis auf Karl den Grossen. Vierteljährliche Klassenarbeiten. Bilewicz.

b. Evang. Religion: combinirt mit Prima.

c. Mathematik: 4 St. Dr. Ustymowicz. Die Lehre der Gleichungen mit einer und mehreren Unbekannten, einfache und quadratische; die ganze Kreislehre nach Brettner's Lehrbüchern. Es wurden in der Klasse 130 arithmetische und 85 geometrische Aufgaben gelöst.

d. Physik: 1 St. Vor Ostern der Direktor. Die Einleitung; die allgemeinen Körperphänom.; die Lehre von den flüssigen Körpern. Nach Ostern Gymn.-Lehrer Dr. Wituski; die Lehre von den luftförmigen Körpern.

e. Geschichte: 3 St. Geschichte der orientalischen Staaten und die Geschichte Griechenlands bis auf das Auftreten Philipps von Macedonien. Auf die alte Geographie der betreffenden Staaten wurde stets Rücksicht genommen. Dr. Nehring.

Unter-Secunda B.

Ordinarius-Gymnasial-Lehrer Węclewski.

A. Sprachen.

a. Latein: Gramm. nach Zumpt c. 61—69. c. 76—84. Extemp. und Specim. 1 St. Forbig. Aufgab. XV—XXIV. 1 St. Zur Einübung der gebräuchlichsten Vocabeln in der Geschichte wurden

Klasa II. niższa A.

Ordynaryusz: Nauczyciel wyższy Dr. Steiner.

A. Języki.

a. Łaciński: Gramm. podł. Zumpta r. 61—69. 76—84. Ext. i exerc. 1 g. Forbigera Zadan. XV—XXIV. 1 g. Uczono się wokabuł często zachodzących w dzieł. hist. i tym końcem opowiadano dzieje król. Rzym. początkowo odpowiadając na pytan. nauczyc., późn. w związku. Na pamięć uczono się ustępów z Liviusza. 1 g. Liv. l. XXXI, XXXII, XXXVI. c. 1—16. czytano, a jako wstęp dodano „zarys rzymskiego dziejopisarstwa“ 5 g. Dr. Steiner. — 2 g. Virg. Aen. l. XI. i XII. Metryczne ćwicz. (hexamet. i pentamet.) Powtórz. rozdz. 3. Zumpta gramm. Węclewski.

b. Grecki; 6 godz. tyg. 2 godz. Ext. i Exerc. i Gramm. podł. Buttm. (§. 115—117.; §. 122 do 133. incl.) Powtórzenie etymol. podł. Buttm. 2 godz. Xenophont. Wychow. Cyrusa l. II. i III, 1. 2 godz. Homera Odyss. XIII, XIV., XV. ks. Oprócz tego czytali uczniowie prywatnie pod dozorem nauczyciela ks. XXIII. Węclewski.

c. Niemiecki: 2 godz. tyg. Piśm. wypr. dom. i w kl. oceniano i rozbierano wspólnie. Teorya epopei i poezyi epicznej, czytając przytém przykłady. Wolne wykłady. Czytano Goethego „Herrmann und Dorothea“. Dr. Nehring.

d. Polski: tyg. W 1 godz. oceniano piśm. wyprac. i rozbier. Naukę prozy podł. Rymarkiewicza Nauki prozy; w drugiej miewano wolne wykłady i czyt. wzory poezyi epicznej. Dr. Nehring.

e. Francuzki: 2 godz. tyg. W 1 godz. czyt. i tłum. ustępy 41—54. z Ottona Gramm. II. kurs i powtarzając kurs I. pisano ćwicz. dom. i w kl.; w 2 godz. tłum. życiorysy Rollin'a: Cornélius Népos, Ovide, Horace, Virgile, Pyrrhus, z Goebbla Bibl. gedieg. franz. Werke. Węclewski.

f. Hebrajski: 2 godz. Etymolog. zaimki i konjug. mocna. Ćwiczone się w czyt. i tłum. wraz z piśmienn. ćwicz. małemi podł. Seffera gramm. X. Bilewicz.

B. Nauki.

a. Religia katolicka: 2 godz. Nauka o bytności Boga. Istota Boga, jego przymioty. O jedności i troistości Boga. Obszerna nauka o kościele. W histor. kościeln.: od początku aż do Karola Wielk. Co 3 miesiące ćwicz. w kl. X. Bilewicz.

b. Religia ewangelicka: razem z kl. I.

c. Matematyka: 4 godz. Nauka o równaniach z jedną i kilką nieznanymi, proste i równania drugiego stopnia; nauka o kole podług Brettnera. W klasie rozwiązano 130 zadań arytmetycznych i 85 geometrycznych. Dr. Ustymowicz.

d. Fizyka: 1 godz. Do Wielkiej Nocy Dyrektor. Ogólne własności ciał. Nauka o ciałach płynnych. Po Wielkiej Nocy: Nauka o ciałach lotnych. Dr. Wituski.

e. Historia powszechna: 3 godz. Historia wschodnich państw i dzieje Grecyi aż do wstąpienia na tron Filipa Macedońskiego. Miano przyt. zawsze wzgląd na geografią państw, których dzieje rozbierano. Dr. Nehring.

Klasa II. niższa B.

Ordynaryusz: Nauczyciel gimnazyalny Węclewski.

A. Języki.

a. Łaciński: Gramm. podł. Zumpta c. 61—69. c. 76—84. Ćwicz. dom. i w kl. 1 godz. Forbig. Zadan. XV.—XXIV. 1 godz. Uczono się wokabuł często zachodzących w dzieł. hist. i tym koń-

die punischen Kriege zuerst fragweise und dann in zusammenhängender Rede besprochen. Memorirt wurde aus Livius. 1. St. Liv. I. XXXIII., XXXIV.; der Lektüre wurde als Einleitung vorangeschickt ein Abriss der römischen Historiographie. Dr. Steiner. — 2 St. wöchentl. Virg. Aen. IX. u. X. Buch. Metrische Uebgg. (Hexameter u. Distichon). Wiederholung d. Cap. 3. a. Zumpt's Gramm. Węclewski.

b. Griechisch: 6 St. wöchentl. Davon 2 St. Exerc. u. Extemp. und Gramm. nach Buttmann §. 115—117.; §. 122—133. incl. Wiederholung der Etymologie nach Buttm. 2 St. Xenophon's Cyropaedie, I. Buch. 2 St. Homer Odys. X., XI. u. XII. Buch. Ausserdem lasen die Schüler privatim unter Kontrolle des Lehrers das IX. Buch. Węclewski.

c. Deutsch: wie in Unter-Secunda A.

d. Polnisch: wie in Unter-Secunda A.

e. Französisch: 2 St. wöchentl. Davon 1 St. Grammatik n. Otto II. Kursus: Lektion 41—54. Wiederholung des I. Kursus. Exerc. u. Extemp. 1 St. Aus Göbel's Biblioth. gedieg. franz. Werke wurden gelesen Rollin's Biogr. von Xénophon, Démosthène, Pyrrhus, Cornélius Népos, Tite-Live u. Virgile. Węclewski.

f. Hebräisch: zusammen mit Unter-Secunda A. Bilewicz.

B. Wissenschaften.

a. Kath. Religion: wie in Unter-Secunda A.

b. Evang. Religion: wie in Prima.

c. Mathematik: 4 St. Dr. Ustymowicz. Wie in Unter-Secunda A. Es wurden aber nur 125 arithmetische und 74 geometrische Beispiele gelöst.

d. Physik: 1 St. wie in Unter-Secunda A.

e. Geschichte: wie in Unter-Secunda A.

Ober-Tertia A.

Ordinaris: Gymnasial-Lehrer Szulc.

A. Sprachen.

a. Latein: 10 St. Davon 2 St. Gramm. (Tempora, Modi, Or. obl., Part., Sup.) 1 St. Exerc. u. Extemp. 2 St. Uebers. entsprechender Abschnitte a. Beneke II. Th. 3 St. Caes. bell. civ. lib. III. Im Sommer: Curtius lib. III. cap. 1—21. Szulc. — 2 St. Ovid. Metam. III. 1—137., IV. 416—789., V. 1—200. Memorirübungen. v. Przyborowski.

b. Griechisch: 6 St. Gramm. nach Enger §. 50—60. nebst Wiederholung des Pensums der vorigen Klasse. Uebersetzung Enger's Lesebuch. Xen. Anab. III., Hom. Odys. lib. II. 1—207. Extemporalien. v. Przyborowski.

c. Deutsch: 3 St. Vom Periodenbau und Wiederholung der Lehre vom einfachen und zusammengesetzten Satze; Lektüre aus Schweminski's Leseb.; Vorträge, häusliche u. Klassenarb. Bis Ostern Spiller, nach Ostern Jakowicki.

d. Polnisch: 2 St. Abschn. III—V. nach Rymarkiewicz's Nauka Prozy durchgenommen; Deklamationen und Vorträge; häusliche Arbeiten und Extemp. Dr. Wolfram.

e. Französisch: 2 St. 1 St. Gramm. unregelm. Verb. Alle 2 Wochen ein Exerc. od. Extemp. 1 St. Volt. Ch. XII. Buch IV. Szulc.

B. Wissenschaften.

a. Kath. Religion: 2 St. wurde vorgetragen: Lehre von der Schöpfung im Allg., der Engel, des Menschen; vom Fall der Engel und der ersten Menschen; von der Erbsünde und der wirklichen Sünde. Lehre von der Offenbarung. Die Lehre vom Kirchenjahr u. den hauptsächlichsten Ceremonien der Kirche. Vierteljährliche Arbeiten. Bilewicz.

cem opowiadano punickie wojny; początkowo odpowiadając na pytania nauczyc., później w związku. Uczono się na pamięć ustępów z Liwiusza. 1 godz. Czytan. Liw. l. XXXIII., XXXIV., a jako wstęp dodano „zarys rzymskiego dziejopisarstwa.“ Dr. Steiner. 2 godz. t. Virg. Aen. IX. i X. ks. Metr. ćwiczenia (Hexam. i pentam.) Powtórzone rozdz. 3. z Zumpta gram. Węclewski.

b. Grecki: 6 godz. tyg. Z tych w 2. godz. Ćwicz. dom. i w kl. pisano i rozbierano Gramm. podł. Buttm. §. 115—117.; §. 122—133. incl. Tudzież powtarzano etymolog. podł. Buttm. 2 godz. Xenofont. Wychow. Cyrusa, ks. I. 2. godz. Homera Odys. X., XI. i XII. ks. Oprócz tego czytali uczniowie pod dozorem nauczyciela ks. IX. Węclewski.

c. Niemiecki: Jak w kl. II. niższej A.

d. Polski: Jak w kl. II. niższej A.

e. Francuzki: 2. godz. tyg. W 1 godz. czyt. i tłum. z gramm. Ottona to samo, co w kl. II. niższej A. W 2. godz. tłum. życiorysy Rollin'a: Xénophon, Démosthène, Pyrrhus, Cornélius Népos, Tite-Live, Virgile z Goebła Biblioth. gedieg. franz. Werke. Węclewski.

f. Hebrajski: wespół z kl. II. niższą A.

B. Nauki.

a. Religia katol.: jak w kl. II. niższej A.

b. Religia ewang. wespół z kl. I.

c. Matematyka: 4 godz. Jak w kl. II. niższ. A., jednakże tylko 125 arytmetyczn. i 74 geometryczn. przykładów rozwiązano. Dr. Ustymowicz.

d. Fizyka: 1 godz. jak w kl. II. niższej A.

e. Historia powsz.: Jak w kl. II. niższej A.

Klasa III. wyższa A.

Ordynaryusz: Nauczyciel gimnazjalny Szule.

A. Języki.

a. Łacina: 10 godz. Z tych 2 godz. gramm. (tempora, modi, Or. obl., Part., Sup.) 1 godz. Exerc. albo Extemp. 2 godz. Tlum. odpowiedn. kawalków z Ben. II. 3 godz. Caes. bell. civil. lib. III. w lat. póhr. Curtius lib. III. cap. 1—21. Szule. 2 godz. Ovid. Metam. III. 1—137., IV. 416—789., V. 1—200. ćwiczenia pamięciowe. Przyborowski.

b. Grecki: 6 godz. Gramm. wedł. Engera paragr. 50—62. z powtórzeniem pensum kl. poprz. Tłumacz. przykładów Engera Xen., Anab. III., Hom. Odys. lib. II., 1—207. Ext. Przyborowski.

c. Niemiecki: 3 godz. Nauka o zdaniu prost. i złożon. i peryod. podł. Schwemm. Wypisów; wykłady i ćwic. piśm. dom. i w kl. Do Wielkiej Nocy Spiller, potem Jakowicki.

d. Polski: 2 godz. Oddz. III.—V. z Rymarkiewicza Nauki prozy; deklam., wykłady i ćwic. piśm. dom. i w kl. Dr. Wolfram.

e. Francuzki: 2 godz. 1 godz. gramm. słów nieregul., co dwa tygodnie exerc. i extempor.; 1 godz. Volt. Ch. XII. ks. IV. Szule.

B. Nauki.

a. Religia katol.: 2 godz. Wykład o stworzeniu świata, aniołów, człowieka; o upadku aniołów i pierwsz. człow., o grzechu pierworodn. i prawdziw. Nauka o objawieniu. Nauka o roku kość. i najglówn. ceremon. kościoła. Prace piśmienne co kwartał. X. Bilewicz.

b. Evang. Religion: 2 St. Lesen des alten und neuen Testaments, Erlernen von rel. Liedern, Kernsprüchen d. h. Schrift; Wiederhol. des luth. Katechismus. Pastor Schönborn.

c. Mathematik: 3 St. nach Brettner's Lehrbuche. Von der Aehnlichkeit u. vom Flächeninhalt geradlin. Fig. bis §. 173. Gleichungen d. ersten Grades mit mehreren Unbekannten. Dr. Wituski.

d. Naturgeschichte: 1 St. Mineralogie und Botanik nach Szafarkiewicz Kurs II. Dr. Ustymowicz.

e. Geschichte u. Geographie: 3 St. Neuere Geschichte vom Beginn der Reformation bis zur Gründung des französischen Kaiserreichs im J. 1804. Geographische Uebersichten der europäischen Staaten in den wichtigsten Epochen nach den Wandkarten von Brettschneider. Dr. Nehring.

Ober-Tertia B.

Ordinarius: Gymnasial-Lehrer v. Przyborowski.

A. Sprachen.

a. Latein: So wie in O-III. A. Gelesen wurde Caes. bell. civ. III. 1—30. Im Sommer Curtius IV. 1—22. Szulc. 2 St. Ovid. Metam. VIII. 260—588., 611—884. IX., 1—98. Memorirübungen. v. Przyborowski.

b. Griechisch: 6 St. Gramm. nach Enger §. 50—62. nebst Wiederholung des Pensums der vorigen Klasse. Uebersetzung aus Enger's Lesebuch. Xen. Anab. lib. II. Homer. Odys. IX. 105—287. v. Przyborowski.

c. Deutsch: wie Ober-Tertia A. Bis Ostern Spiller; von Ostern ab: Jakowicki.

d. Polnisch: siehe Ober-Tertia A. Dr. Wolfram.

e. Französisch: cfr. Ober-Tertia A. Gelesen: Ch. XII. Buch V. Szulc.

B. Wissenschaften.

a. Kath. Religion: wie in Ober-Tertia A. Bilewicz.

b. Evang. Religion: wie in Ober-Tertia A. Pastor Schönborn.

c. Mathematik: wie in Ober-Tertia A. Dr. Wituski.

d. Naturgeschichte: wie Ober-Tertia A. Dr. Ustymowicz.

e. Geschichte und Geographie: wie Ober-Tertia A. Dr. Nehring.

Unter-Tertia A.

Ordinarius: Ober-Lehrer Figurski.

A. Sprachen.

a. Latein: 10 St. Davon 8 St. Figurski. Gramm. nach Zumpt: die Synt. cas., temp. u. mod. bis zum conj. in relat. Sätzen incl.; Wiederhol. der Etym.; Uebers. aus Benecke's Leseb. II.; Exerc. abwechselnd mit Extemp.; Caes. de bell. gall. I. statarisch, II. 1—20. cursorisch. 2 St. Dr. Mierzyński: Prosodie nach Zumpt. Metrische Uebungen. Uebersetzt Ov. Met. II. 1—367.

b. Griechisch: 6 St. Gramm. n. Enger, Gramm. bis zu den Verb. contract. in 2 St.; Uebersetzung entsprechender Stücke aus dessen Uebersetzungsbuch in 3 St.; Exerc. od. Extemp. in 1 St. Dr. Wolfram.

c. Deutsch: 3 St. Die Lehre vom einfachen und zusammengesetzten Satz; Lektüre u. deren freies Nacherzählen nach Schweminski's Leseb. II. Memorirübungen; häusliche und Klassenarbeiten. Bis Ostern Spiller; von Ostern ab Jakowicki.

d. Polnisch: 2 St. Ueber den Satzbau n. Muczkowski's Gramm.; häusliche Arb. u. Extemp.; Lesen aus Wzory Prozy; Erzähl. und Deklamationen. Dr. Wolfram.

e. Französisch: 2 St. Mierzyński. Wiederh. d. Kursus v. IV. Gramm. n. Schulz: unregelmässige Zeitw. Uebers. entsprechend. Stücke a. ders. Gramm. u. aus Wypisy franc. Szulca. Ext. u. Exerc.

b. Religia ewang.: 2 godz. Czytanie star. i now. Test.; uczenie się śpiewów religijn. na pamięć, oraz głównych miejsc z pisma św.; powtarzanie katechizmu lutereckiego. Pastor Schoenborn,

c. Matematyka: 3 godz. podł. Brettnera. O podobieństwie i wymierzaniu figur prostolinijn. do §. 173. Równania pierwsz. Stopnia o kilku nieznanym. Dr. Wituski.

d. Historia naturalna: 1 godz. Mineralogia i botanika podług Szafarkiewicza, Kurs II. Dr. Ustymowicz.

e. Historia i geografia: 3 godz. Nowsza historia od początku reformacyi aż do ustanow. pierwszego cesarstwa francuzkiego w r. 1804. Geograficzny pogląd na państwa Europy w najważniejszych epokach według kart jeograf. Brettschneidera. Dr. Nehring.

Klasa III. wyższa B.

Ordynaryusz: Nauczyciel gimnazyalny Przyborowski.

A. Języki.

a. Łaciński: jak kl. III. w. A. Czytano Caes. bell. civ. III. 1—30. W latow. półroczu Curt. IV. 1—22. Szulc. 2 godz. Ovid. Metam. VIII. 260—588., 611—884., IX. 1—98. Ćwiczenia pamięciowe. Przyborowski.

b. Grecki: jak klasa III. wyższa A. Xen. Anab. lib. II., Hom. Odyss. IX. 105—287. Przyborowski.

c. Niemiecki: jak w klasie III. wyższej A. Do W. Nocy Spiller, potem Jakowicki.

d. Polski: jak w klasie III. wyższej A. Dr. Wolfram.

e. Francuzki: jak w kl. III. w. A. czytano Ch. XII. V. ks. Szulc.

B. Nauki.

a. Religia katol.: jak w klasie III. wyższej A. X. Bilewicz.

b. Religia ewang.: jak w klasie III. wyższej A. Schoenborn.

c. Matematyka: 3 godz. Dr. Wituski, jak w klasie III. wyższej A.

d. Historia natur. jak w kl. III. wyższej A. Dr. Ustymowicz.

e. Historia i geografia: jak w kl. III. wyższej A. Dr. Nehring.

Klasa III. niższa A.

Ordynaryusz: Nauczyciel wyższy Figurski.

A. Języki.

a. Łaciński: 10 godz. Z tych 8 godz. Figurski. Gramm. Zumpta, synt., cas., temp. i modi aż do konj. w zdaniach względn. incl.; powtarzanie etym.; tłum. z Benek. II.; exerc. i extemp.; Caes. de bell. gall. I. i II., 1—20. kurs. 2 godz. Dr. Mierzyński. Ovid. Met. II. 1—367.; ćwicz. metr. i prozodya podł. Zumpta.

b. Grecki: 6 godz. Gramm. Engera aż do słów ściąganych 2 godz.; tłum. kawałków odpow. z Engera w 3. godz.; co tydz. Extemp. lub Exere. 1 godz. Dr. Wolfram.

c. Niemiecki: 3 godz. Nauka o zdaniu prostém i złożoném; czytanie i opowiadanie czytany. kawałków odpow. podł. Schwemm. II. Ćwiczenia pamięć. i piśm. w domu i w kl. Do Wielkiej Nocy Spiller, potem Jakowicki.

d. Polski: 2 godz. O zdan. podł. Mucz. gramm. ćwicz. dom. i extemp.; czyt. Wzorów Prozy, opowiad. i wykłady. Dr. Wolfram.

e. Francuzki: 2 godz. Mierzyński. Powtarz. kursu z IV. kl. Gramm. podł. Szulca, słowa regul., tłum. kawałków odpow. z gramm. i wypisów Szulca. Ext. i exere.

B. Wissenschaften.

- a. Kath. Religion: 2 St. Sittenlehre nach Ontrup; Geschichte des neuen Testaments bis zu der Apostelgeschichte. II. Religionslehrer Tomaszewski.
 b. Evang. Religion: wie in Ober-Tertia A. Pastor Schönborn.
 c. Mathematik: 3 St. nach Brettner's Lehrbüchern. Von den Parallellinien. Vergleichung der Figuren bis §. 126. Von den Potenzen und Wurzeln. Dr. Wituski.
 d. Naturgeschichte: 1 St. Dr. Ustymowicz. Mineralogie und Botanik nach Szafarkiewicz: Kurs II.
 e. Geschichte u. Geographie: 3 St. Figurski: Wiederholung d. Gesch. des Alterth.; das Mittelalter mit steter Berücksichtigung der geogr. Verhältnisse, nach Pütz.

Unter-Tertia B.

Ordinarius: Gymnasial-Lehrer Dr. Wolfram.

A. Sprachen.

- a. Latein: 10 St. Davon 8 St. Figurski. Caes. bell. gall. III. u. IV. statarisch, V. 1—20. cursorisch. — Das Uebrige wie in Unter Tertia A.
 b. Griechisch: 6 St. Gramm. n. Enger's Gramm. bis zu den Verb. contract. in 2 St.; Uebersetzung entsprechender Stücke aus dessen Uebungsb. in 3 St.; Exerc. u. Extemp. Dr. Wolfram.
 c. Deutsch: siehe Unter-Tertia A.
 d. Polnisch: 2 St. Ueber den Satzbau nach Muczkowski's Gramm.; Aufsätze u. Extemp.; Lesen aus Wzory Prozy; Erzählen und Deklamiren. Dr. Wolfram.
 e. Französisch: Wiederholung des Kursus von IV. Regelmässige Konjugation n. d. Gramm. v. Szulc. Uebersetzung entsprechender Stücke aus derselben Grammatik. Uebersetzung aus Wypisy francuskie von Szulc. Exerc. und Extemp. Mierzyński.

B. Wissenschaften.

- a. Kath. Religion: siehe Unter-Tertia A.
 b. Evang. Religion: siehe Unter-Tertia A.
 c. Mathematik: siehe Unter-Tertia A.
 d. Naturgeschichte: siehe Unter-Tertia A.
 e. Geschichte u. Geographie: 3 St. Geschichte des Mittelalters mit Berücksichtigung der betreffenden Länder, nach Pütz's Leitfaden. Jakowicki.

Quarta.

Ordinarius: Gymnasial-Lehrer Dr. Mierzyński.

A. Sprachen.

- a. Latein: 9. St. Wiederholung des Pensum von VI. u. V. Syntax. cas. nach Popliński. 2 St. Extemp. u. Exerc. 1 St. Uebers. entsprechender Stücke nach August 3 St. Cornel. Nep., Milt., Them., Arist., Paus., Cim., Alcib. 3 St. Dr. Mierzyński.
 b. Französisch: 4 St. Gramm. nach Szulc bis zu den regelmässigen Verb. Uebers. entsprechender Stücke aus derselben Gramm. Exerc. 3 St. Dr. Mierzyński. 1 St. Lese- und Schreibübungen. Prof. Rymarkiewicz.
 c. Deutsch: 3 St. Wiederholung der ganzen Formlehre, dann die Lehre vom Satz, d. Wortfolge, Deklamiren und schriftliche Uebungen wöchentlich. Mündliche Uebersetzung aus dem Deutschen ins Polnische 1 St. Mündliche und schriftliche Uebersetzung gewählter Abschnitte aus Wzory Prozy von Rymarkiewicz 1 St. Paten.
 d. Polnisch: 2 St. Lesen, Deklamation. u. Ausarbeitung, welche beim Zurückgeben grammatisch durchgenommen wurden. Paten.

B. Nauki.

- a. Religia katol.: Nauka moralna z Ontrupa, histor. now. Test. aż do Apostolów. Naucz. rel. X. Tomaszewski.
- b. Religia ewang.: jak w kl. III. wyższ. A. Pastor Schoenborn
- c. Matematyka: 3 godz. podł. Brettnera. O liniach równolegl.; porównanie figur do §. 126. O potęgach i pierwiastkach. Dr. Wituski.
- d. Historia natur.: 1 godz. Dr. Ustymowicz. Mineralogia i botanika podług Szafarkiewicza. Kurs II.
- e. Historia i geografia: 3 godz. Figurski. Powtórzenie historii staroż.; historia wiek. średnich z uwzględnieniem stósunków geograf. podł. Pütza.

Klasa III. niższa B.

Ordynaryusz: Nauczyciel gimnazjalny Dr. Wolfram.

A. Języki.

- a. Łaciński: 10 godz. 8 godz. Figurski: Caes. bell. gall. III. i IV. statar., V. 1—20. kurs. reszta jak niższa III. A. 2 godz. Mierzyński: Prozodya, ćwiczenia metryczne, Ovid. Met. I. 350.
- b. Grecki: jak klasa III. niższa A. Dr. Wolfram.
- c. Niemiecki: jak klasa III. niższa A. Do W. Nocy Spiller, potem Jakowicki.
- d. Polski: jak klasa III. niższa A. Wolfram.
- e. Francuzki: jak klasa III. niższa A. Mierzyński.

B. Nauki.

- a. Religia katol.: jak klasa III. niższa A. X. Tomaszewski.
- b. Religia ewang.: jak klasa III. niższa A. Schoenborn.
- c. Matematyka: jak klasa III. niższa A. Dr. Wituski.
- d. Historia natur.: jak klasa III. niższa A. Dr. Ustymowicz.
- e. Historia i geografia: 3 godz. Historia średn. wieków z uwzględnieniem geograficznych stósunków podł. Pütza. Naucz. gimn. Jakowicki.

Klasa IV.

Ordynaryusz: Nauczyciel gimnazjalny Dr. Mierzyński.

A. Języki.

- a. Łacina: 9 godz. Powtarzanie kursu VI. i V. Syntaxis casuum: Voc. Nom., Acc., Dat., Gen. Abl. podł. gramm. Poplińskiego. 2 godz. Extemp. i Exerc. 1 godz. Tłumaczenie odpowiednich rozdz. z Augusta. 3 godz. Z Cornel. Neposa, Miltiad., Them., Arist., Paus., Cim., Alcib. 3 godz. Dr. Mierzyński.
- b. Francuzki: 4 godz. Gramm. podł. Szulca aż do słów regularnych. Tłumaczenie odpowiednich rozdziałów z téjże gramm.; Ćwiczen. piśm. 3 godz. Dr. Mierzyński. 1 godz.: Czytanie i ortografia. Prof. Rymarkiewicz.
- c. Niemiecki: 3 godz. Powtarzanie etymol.; potem nauka o zdaniu i następstwie wyrazów, deklamacje i ćwiczenia piśmienne. Tłumaczenie z Niem. na Polskie 1 godz. i tłumaczen. piśmienne wybranych ustępów z Rymark. Wzor. Prozy. 1 godz. Paten.
- d. Polski: 2 godz. Deklam. i ćwiczen. piśmienne przy których oddawaniu wyjaśniano reguły grammatyczne. Paten.

B. Wissenschaften.

a. Kath. Religion: 2 St. Die Lehre vom heiligen Geist, von der Gnade, von der Kirche, von den heiligen Sakramenten, von den letzten Dingen, nach Ontrup; Geschichte des alten Testaments bis zur Geburt Christi. Religionslehrer Tomaszewski.

b. Evang. Religion: combinirt mit Tertia.

c. Mathematik: 3 St. Nach Brettner's Lehrbuche allgemeine Vorbegriffe von den Linien, Winkeln u. Dreiecken bis §. 47. Die 4 Species mit entgegenges. Grössen bis §. 24. Dr. Wituski.

d. Naturgeschichte: 2 St. Nach Szafarkiewicz Lehrbuch: Zoologie. Dr. Wituski.

e. Geschichte u. Geographie: 2 St. Griechische und römische Geschichte nach Welter; Geographie von Europa nach Selten. Bis Ostern Paten, dann Dr. Łazarewicz.

Quinta.

Ordinarius: Gymnasial-Lehrer Laskowski.

A. Sprachen.

a. Latein: 10 St. Grammatik. Wiederholung des Pensums der Sexta, dann die ganze Formlehre nach Moliński. Uebersetzen entsprechender Abschnitte nebst sämtlichen Fabeln, wovon die meisten memorirt wurden aus Popliński II. Theil. Vokabeln nach Köhler bis Seite 30. Wöchentlich ein Extemporale. Laskowski.

b. Deutsch: 6 St. wöchentl. Lesen, Erklären und Uebersetzen ausgewählter Stücke aus Schwemski I. Th. Deklamiren. Uebersetzen ins Deutsche aus Rymarkiewicz I. Th. Wöchentlich schriftliche Uebungen. Ueberall praktische Anw. der gramm. Regeln über d. ganze Formlehre. Dr. Kolanowski.

c. Polnisch: 2 St. Uebungen im Deklamiren. 1 St. schriftliche Uebungen, meist Erzählungen und leichte Beschreibungen. Grammatik nach Muezkowski's Gr. mn. über das Verbum. Bis Ostern Dr. Brutkowski, nach Ostern Paten.

B. Wissenschaften.

a. Kath. Religion: 3 St. Vom Dasein Gottes, von der Offenbarung, der heiligen Schrift, der Tradition, von den Eigenschaften Gottes, von der Schöpfung, Vorsehung, von der Erbsünde, von der Verheissung des Erlösers nach Ontrup. Geschichte des neuen Testaments. Religionslehrer Tomaszewski.

b. Rechnen: 3 St. Dezimalbrüche, die Lehre von den Verhältnissen und Proportionen und deren Anwendung auf Regeldetri und zusammengesetzte Regeln; Zins-, Ketten- und Gesellschafts-Rechnung; Gewinn- und Verlust-Rechnung. Dr. Brutkowski.

c. Geschichte u. Geographie: 2 St. Das Wichtigste aus der mathematischen Geographie, allgemeine Kenntn. d. Erde nach ihrer Bodengestalt und die politische Haupteintheilung v. Europa, Asien u. Afrika, nach Popliński's Geographie §. 1—45. u. §. 51—54. Gesch. d. Orients u. d. griechische Gesch. bis zu den Perserkriegen, nach Pütz §. 1—23. u. §. 45—56. Dr. Kolanowski.

Sexta.

Ordinarius: Gymnasial-Lehrer Dr. Łazarewicz.

A. Sprachen.

a. Latein: 10 St. Gramm. nach Moliński die regelm. Formlehre, Uebers. aus dessen Aufg. I. Exerc. und Extemp. Bis Ostern Cand. Paten, dann Dr. Łazarewicz.

b. Deutsch: 4 St. bis zum 1. November 1860, dann 6 St. Davon 2 St. Grammat., Leseübungen, schriftliche Uebungen; 3 St. Uebers. aus dem Deutschen ins Polnische und aus dem Polnischen ins Deutsche. 1 St. Deklamationen. Dr. Kolanowski.

c. Polnisch: 2 St. Uebgg. im Lesen, Exerc. u. Deklamationen. Dr. Łazarewicz.

B. Nauki.

a. Religia katol.: 2 godz. Nauka o Duchu Ś., o łasce, o kościele, o Sakram. ŚŚ., o rzeczach ostateczn. podł. Ontrupa; historia star. Testam. do nar. Chryst. Naucz. rel. X. Tomaszewski.

b. Religia ewang.: wespół z klasą III.

c. Matematyka: 3 godz. podł. Brettnera. Ogólne wstępne pojęcie o liniach, kątach, trójkątach aż do §. 47. 4 działania liczbami względnymi do §. 24. Dr. Wituski.

d. Historia natur.: 2 godz. podł. książki Szafarkiewicza: Zoologia. Dr. Wituski.

e. Historia i geografia: 2 godz. greckiej i rzymskiej historii podł. Weltera; 1 godz. geografia Europy podł. Seltena. Do Wielkiej Nocy Paten, potem Dr. Łazarewicz.

Klasa V.

Ordynaryusz: Nauczyciel gimnazjalny Laskowski.

A. Języki.

a. Łaciński: 10 godz. Grammat. Powtarzanie pensum VI., potem cała część foremna podług Molińskiego; Tłum. kawalków i bajek z Poplińskiego cz. II. Vocabul. podług Koehlera aż do str. 30. tygodniowo Extemp. Laskowski.

b. Niemiecki: 6 godz. Wyjaśnienie i tłum. wybranych kawalków z Schwemin. I. Deklamow. Tłum. na Niem. z Rymark. I. cz. Tygodniowo ćwicz. piśm., wszędzie zastosowywano reguły gramm. z całej części foremnej. Laskowski.

c. Polski: 2 godz. Deklamacye 1 godz. Ćwicz. piśm. po większej części opowiadania lub łatwe opisy; gramm. podług Muezkowskiego: o Słowie. Do Wielkiej Nocy Dr. Brutkowski, potem Paten.

B. Nauki.

a. Religia katol.: 3 godz. O istnieniu Boga, objawieniu, o piśmie Ś., tradycyi, o przymiotach Boga, stworzeniu, o opatrności, o grzechu pierworodnym, o obietnicy Zbawiciela podług Ontrupa. Historia now. Test. Naucz. rel. X. Tomaszewski.

b. Rachunki: 3 godz. Ułamki dziesiętne, nauka o stósunk. i proporc. i ich zastosowanie do reguł trzech i złożonych; rachunek procent., łańcuchowy, spółki, zysku i straty. Dr. Brutkowski.

c. Historia i geografia: 2 godz. Najgłówniejsze rzeczy z matem. geografii, ogólna znajomość ziemi i jej kształtu i polityczny podział Europy, Azji i Afryki podł. Poplińskiego par. 1—45. 51—53. Historia starożytn. wschodu i Greków aż do wojen perskich podł. Pütza, 1—23., 45—56. Dr. Kolanowski.

Klasa VI.

Ordynaryusz: Nauczyciel gimnazjalny Dr. Łazarewicz.

A. Języki.

a. Łaciński: 10. godz. Gramm. podł. Molińskiego: Etymologii część foremna. Tłum. z Molińskiego zadań I. Ćwicz. piśm. Do W. Nocy Paten, potem Dr. Łazarewicz.

b. Niemiecki: 4 godz. do 1. Listopada 1860, potem 6 godz. Z tych 2 godz. grammat., czytanie, ćwicz. piśm.; 3 godz. tłum. z Niemieckiego na Polskie i z Polsk. na Niem.; 1 godz. deklamacye. Dr. Kolanowski.

c. Polski: 2 godz. Ćwicz. w czytaniu, deklamowaniu i ćwiczenia piśmienne. Dr. Łazarewicz.

B. Wissenschaften.

a. Kath. Religion: 3 St. Katechismus u. die Erklärung des Glaubensbekenntn.; von d. Hoffnung und von der Liebe; Geschichte des alten Testaments bis zur Geburt Christi. Religionslehrer Tomaszewski.

b. Rechnen: 3 St. Die vier Species mit benannten Zahlen und die Brüche, Kopfrechnen. Dr. Brutkowski.

c. Geographie: 2 St. nach Popliński, kurs pierwszy. Die 5 Welttheile im Allgemeinen, bis zur politischen Geographie. Prof. Rymarkiewicz.

Septima.

Ordinarius: Rector Ziętkiewicz.

a. Latein: 3 St. Grammatik nach Moliński die regelm. Formlehre. Uebersetzung aus dessen Aufgaben Thl. I. und Extemp.

b. Deutsch: 6 St. Davon 3 St. Lesen u. Gramm. nach Schweminski I. Th. 3 St. schriftliche Uebungen und Uebersetzung.

c. Polnisch: 6 St. 3 St. Lesen u. Gramm. nach Rymarkiewicz I. Th. 3 St. schriftl. Uebungen und Uebersetzung.

d. Religion: 2 St. Katechismus u. die Erklärung des Glaubensbekenntnisses; Geschichte des alten Testaments bis zu der Geschichte der Könige. Tomaszewski.

e. Rechnen: 5 St. Die vier Species mit unbenannten und benannten Zahlen. Kopfrechnen.

f. Kalligraphie: 4 St. nach Vorschriften.

C. Fertigkeiten.

A. Kalligraphie: **Sexta** 2 St. Uebung der Kleinbuchstaben in Wörtern mit steigender Schwierigkeit; Wörter mit Grossbuchstaben. — **Quinta** 2 St. Uebung der Grossbuchstaben mit den entsprechenden Kleinbuchstaben; Wörter mit Grossbuchstaben.

B. Zeichnen: **Sexta** 2 St. Zeichnen mannigfacher symmetrischer Figuren nach der Tafel. — **Quinta** 2 St. Zeichnen von gerade- und krummlinigen Figuren mit Berücksichtigung der Perspektive. Im zweiten Halbjahre Zeichnen nach Vorlegeblättern. — **Quarta** 2 St. Zeichnen nach Vorlegeblättern, Uebung im Schattiren. — Allgemeine Zeichnenstunde 2 St. für Schüler der übrigen Klassen.

C. Gesang: **Sexta** 2 St. Treff- und rhythmische Uebungen im Gebiete der C-dur Tonleiter. — **Quinta** 2 St. Kenntniss der verschiedenen Tonarten mit entsprechenden Uebungen. — Chorgesang: 2 St. für die geübteren Schüler aus allen Klassen.

D. Turnübungen: Alle Klassen haben in den Sommermonaten wöchentlich zwei Mal geturnt, und zwar die oberen unter Leitung des Gymnasial-Lehrers Dr. Łazarewicz, die mittleren unter Leitung d. Gymnasial-Lehrers v. Jakowicki und die unteren in zwei Abtheilungen getheilt unter Leitung der beiden Turnlehrer. Es wurden Freiübungen und Rüstübungen nach Rothstein vorgenommen.

β. Lehrbücher.

In den an der Anstalt mit Genehmigung der Behörde eingeführten Lehrbüchern ist keine Veränderung eingetreten, ausser dass der deutsch verfasste Leitfaden beim geographischen Unterricht von F. Voigt, durch das früher schon eingeführt gewesene Buch: Geografia dla szkół początkujących Kurs I. von A. Popliński ersetzt worden ist.

B. Nauki.

a. Religia katol.: 3 godz. Katechizm i wyjaśnienie składu apostolskiego; o nadziei i miłości; historia starego testamentu aż do Narodz. Chryst. Naucz. rel. X. Tomaszewski.

b. Rachunki: 3 godz. Cztery działania z liczbami oznacz. i ułstkami; rachunki pamięciowe. Dr. Brutkowski.

c. Geografia: 2 godz. Podług Poplińskiego, kurs pierwszy. Pięć części świata w ogólności, aż do geografii politycznej. Prof. Rymarkiewicz.

Klasa VII.

Ordynaryusz: Rektor Ziętkiewicz.

a. Łacina: 3 godz. Gramm. podł. Molińskiego Etymologii część foremna. Tłumacz. z Molińskiego zadań I. część. Extemp.

b. Niemieckie: 6 godz. Z tych 3 godz. czytanie i grammatyka podł. Schwemskiego I. Cz. 3 godz. ćwiczenia piśmienne i tłumaczenie.

c. Polskie: 6 godz. 3 godz. Czytanie i grammatyka podł. Rymarkiewicza I. Część. 3 godz. Ćwiczenia piśm. i tłumaczenie.

d. Religia: 2 godz. Katechizm i wykład składu apostolskiego; hist. star. Testam. aż do hist. królów. X. Tomaszewski.

e. Rachunki: 5 godz. 4 działania z liczbami nieoznaczon. i oznaczon., rachunki pamięciowe.

f. Kaligrafia: 4 godz. podług wzorów.

C. Sztuki.

A. Kaligrafia: **Klasa VI.** 2 godz. Ćwiczenie w pisaniu małych głosek z wznoszącą trudnością i wyraz. z wielkimi głoskami. — **Klasa V.** 2 godz. Ćwicz. w pisaniu wielkich głosek wraz z odpowiednimi małymi głoskami; dalej wyrazy złożone z wielkich głosek.

B. Rysunki: **Klasa VI.** 2 godz. Ćwicz. w kopiowaniu symetrycznych figur z tablicy. — **Klasa V.** 2 godz. Rysowanie figur z prostych i krzywych linii z uwzględnieniem perspektywy. W latow. półroczu rysowano podł. wzorów. — **Klasa IV.** 2 godz. Rysowano podług wzorów i ćwiczone się w cieniowaniu. — Uczniowie średnich i wyższych klas ćwiczyli się w dwóch wspólnych godzinach.

C. Śpiewy: **Klasa VI.** 2 godz. Ćwicz. rytmiczne i trafianie tonów w obrębie skali C dur. — **Klasa V.** 2 godz. Wyjaśnienie rozmaitych skal i odpowiednie do nich ćwiczenia. — Uczniowie bieglijsi wszystkich klas śpiewali chóry w dwóch wspólnych godzinach.

D. Gimnastyka: Wszystkich klas uczniowie w lat. półroczu dwa razy w tygodniu odbywali ćwiczenia gimnastyczne i to uczniowie wyższych klas pod przewodnictwem naucz. gimn. Dr. Łazarowicza, średnie klasy pod przewodnictwem naucz. gimn. Jakowickiego, a niższe podzielone na dwa oddziały pod przewodn. obu nauczycieli. Odbywały się ćwiczenia bez przyrządów i z przyrządami według Rothsteina.

β. Książki szkolne.

W książkach, z upoważnienia władzy zaprowadzonych, żadna nie zaszła zmiana z wyjątkiem Geografii E. Voigta, napisanej w języku niemieckim, w miejsce której przywrócono po polsku napisaną, dawniejszą Geografią A. Poplińskiego Kurs I.

7. Aufgaben zu den schriftlichen Ausarbeitungen in den obersten Klassen.

(Zadania do wypracowań piśmiennych w klassach najwyższych.)

Prima.

a. Im Lateinischen (w języku łacińskim): *Respublica Romana quibus virtutibus floruerit, quibus vitiis corruerit, demonstretur.* (O.-Prima.) — *Ciceronem et occupatum et otiosum reipublicae plurimum profuisse ostenditur.* (U.-Prima.) — *Ulyssis ad Achillem oratio et Achillis responsum secundum Iliad. lib. IX.* (O.-Prima.) — *Brevis enarratio belli civilis Caesarem inter et Pompeium gesti.* (U.-Prima.) — *Quibus rebus Romulus civitatem Romanam firmaverit et auxerit quaeritur.* (O.-Prima.) — *De Cimonis virtutibus et meritis in patriam.* (U.-Prima.) — *Quibus artibus Jugurtha id assecutus est, ut solus in Numidia rerum potiretur?* (O.-Prima.) — *De tertio bello Punico.* (U.-Prima.) — *Rectene Cicero ad Atticum scribat, ab interfectores Caesaris rem actam esse animo virili, consilio puerili?* (O.-Prima.) — *Brevis enarratio belli cum Antiocho Magno gesti.* (U.-Pr.) — *Illustratur exemplis illud, quod est apud scriptorem belli Alexandrini: fortuna plerumque eos, quos plurimis beneficiis ornavit, ad duriores casum reservat.* (O.-Prima.) — *Epaminondas et Pelopidas nulla simultate inter se dissidentes, sed virtutum aemulatione coniuncti Thebanorum rempublicam optime administraverunt.* (U.-Prima.) — *Summarium tragoediae Sophoclis, quae inscribitur Philoctetes.* (Für beide Primen.) — *Ludorum solemnium apud Graecos utilitas.* (O.-Prima.) — *Quam mobilis sit aura popularis et Fortunae demonstratur exemplis Coriolani, M. Manlii et Furii Camilli.* (U.-Prima.) — *Verum fuisse amorem patriae in Aristide et Demosthene, ambitiosum in Themistocle et Alcibiade explicetur.* (U.-Prima.)

b. Im Deutschen (w języku niemieckim): *Welchen Einfluss übt das Klima auf die Sitten und Gewohnheiten der Menschen aus? — Die Schlacht bei Cannae nach Livius geschildert. — Horaz als Sittenlehrer, mit besonderer Berücksichtigung von Carm. III, 1—6. — Kopernikus, eine Uebersetzung aus dem Polnischen. — Der Mensch als Sieger in dem Kampfe mit der Natur. — Die Eroberung von Sagunt war nicht die einzige Ursache des zweiten punischen Krieges. — Wodurch unterscheiden sich die deutschen Volksepen von den Ritterdichtungen des Mittelalters? (nach Klassenvorträgen.) — Die wichtigsten Erfahrungssätze über Sinneswahrnehmung und Sinnestäuschung, nach Klassenvorträgen übersichtlich zusammengestellt. — Wodurch wird Wallenstein in Schillers gleichnamiger Tragödie so lange von der energischen Durchführung seines Planes abgehalten? — Versuch einer Charakteristik Max Piccolominis. — Kopernikus (Fortsetzung.) — Versuch einer Charakteristik des Odysseus und des Neoptolemos im „Philoctet“ des Sophokles. — Versuch einer Charakteristik Mortimer's und Leicester's in Schiller's „Maria Stuart“. — Die Verurtheilung und Hinrichtung der Maria Stuart, nach Schiller's gleichnamiger Tragödie. — Wodurch gelangte Pompejus zu seinem politischen Einfluss in Rom, und wie benutzte er denselben? (Abit.) — Die Anfänge des deutschen Drama's (nach Klassenvorträgen). — Charakteristik Coriolan's in Shakespeares gleichnamiger Tragödie. — Die Lebensgrundsätze des Bauern Ofella bei Horaz. (Serm. II, 2.) — Das Leben des h. Adalberts; eine Uebersetzung aus dem Polnischen. — Wodurch führt Tasso in Göthes gleichnamigem Drama seinen moralischen Untergang herbei? — Tasso am Hofe zu Ferrara, nach Göthes gleichnamigem Drama geschildert. — Die wichtigsten Resultate aus Lessings „Laokoon“ übersichtlich zusammengestellt und begründet. — Welchen Einfluss hatten die Kreuzzüge auf die politischen und socialen Zustände des Mittelalters. (Abit.) — Uebersichtliche Zusammenstellung der Umstände, welche im 17. Jahrhundert hindernd und fördernd auf die Entwicklung der deutschen Literatur eingewirkt haben.*

c. Im Polnischen (w języku polskim): *O ile ma wartość mądrość oparta na przysłowiach?*

— Obraz pierwszej wojny moskiewskiej za Stefana Batorego; podług Bielskiego. — Nie powaga powagą, ale rozum. — Co się głównie przyczyniło do udoskonalenia języka polskiego w wieku szesnastym? — Które są najwybitniejsze znamiona utworów oryginalnych Jana Kochanowskiego? — Potrzeba jest matką przemysłu. (abitur.) — Czemu się złym dobrze na świecie powodzi, A na powodzeniu dobrym zawsze schodzi. (Kochan.) — Cywilizacya kształci rozum, zaniedbuje serce. — *Ὁ μὴ δαρῆς ἄνθρωπος οὐ παιδεύεται.* — Przekład rozdziału dziewiątego Gorgiasza. — Czemu przypisać upadek języka polskiego w wieku siedemnastym? — Siedm rzemiosł, czternaście nieszczęść. — Jakie korzyści przynosi tłumaczenie z języków obcych na język własny? (abitur.)

Ober-Secunda.

a. Im Deutschen (w języku niemieckim): Der Prediger und der Apotheker in Göthe's „Herrmann und Dorothea“. — Wiesław, eine Erzählung nach Brodziński's gleichnamiger Idylle. — Die Veranlassung zu den Perserkriegen. — „Die Kraniche des Ibykus“ von Schiller und „Arion“ von Tieck, eine Vergleichung. — Der Morgen-Nebel in den Karpathen; eine Uebersetzung aus dem Polnischen. — Der Mensch eine Pflanze. — Die List des Simon (nach Virgil). — Die Veränderungen in der römischen Verfassung nach der Vertreibung der Könige. — Entwicklung des Grundgedankens in Schiller's „Kampf mit dem Drachen“. — Die Kinder der Bergbewohner, eine Uebersetzung aus dem Polnischen. — Uebersichtliche Inhaltsangabe des ersten Theils von Cicero's Rede für den Roscius aus Ameria. — Darstellung des Faktums, welches Cicero's Rede für den Roscius aus Ameria zu Grunde liegt. — Die Exposition in Göthe's „Iphigenie auf Tauris“. — Die Quelle des schwarzen Dunajec; eine Uebersetzung aus dem Polnischen. — Wodurch verschafft Zeus dem Achilles die verheissene Genugthuung? — Herrmann's Heimat, nach Göthe's „Herrmann und Dorothea“ geschildert. — Herrmann und Dorothea, eine Erzählung nach Göthe. — Maria, eine Erzählung nach Malczewski. — Die Erkennungs-Scene in der „Iphigenie“ von Göthe und von Euripides. — Die Schicksale der Tantaliden, nach Göthe's „Iphigenie“. — Uebersichtliche Inhaltsangabe des 2. und 3. Theils von Cicero's Rede für den Roscius aus Ameria. — Die Quelle des schwarzen Dunajec. (Fortsetzung.) — Der Kampf der Plebejer mit den Patriziern um Gleichstellung der bürgerlichen Rechte.

b. Im Polnischen (w języku polskim): Najmilsze wspomnienie z mojego życia. — Wolna wola nadaje wartość uczynom człowieka; cnota z niemocy nie ma zasługi. — Zastosowanie przysłowia: W pustkach największe echo. — Charakterystyka Franciszka Karpińskiego. — Pobył na wsi wśród wiosny jest zachętą do pracy. — Czy słusznie nazywamy ziemię padoleń płaczem? — Nie ten szczęśliwy, kto bogaty, ale ten, kto przestaje na swoim. — Filemon i Baucis, przekład z Owidyusza. — Wiek ludzki, długa szkoła. — Czytanie historii częściej serce zasmuci, niż pocieszy. — Cnota bez przeciwności rdzewieje. — Ubóstwo często nie przeszkodą w naukach, ale pomocą.

Unter-Secunda A. und B.

a. Im Deutschen (w języku niemieckim): Züge zur Charakteristik des Neidischen. — Lust und Liebe Sind Fittige zu grossen Thaten (Göthe). — Vor welchen Fehlern sollen wir uns in der Freundschaft hüten? — Lucullus (Uebersetz. a. d. Polnischen). — Casimir d. Grosse (Uebersetz. a. d. Polnischen). — Die Macht des menschlichen Willens. — Alte Fehler nicht verbessern ist so gut, als neue begehen. — Ueber die verschiedenen Arten zu reisen. — Die Vortheile und die Nachtheile der Reichtümer. — Die Erinnerung an überstandene Mühsalen ist nicht nur angenehm, sondern auch förderlich. — Der Zanksüchtige. (Ein Charakterb.) — Wodurch kam der Schüler zur Förderung der Schule beitragen, der er seine Bildung verdankt? — Anordnung der Gedanken in Isokrates' Rede: „Die Vorzüge Athens“ (n. d. gleichnam. Lesest. in Schweminski's Leseb.). — Welche Abweichungen v. vorgefunde-

nen Stoff hat Göthe in „Herrmann und Dorothea“ eintreten lassen und welche Gründe mögen ihn dazu bewogen haben? — Trostworte an einen unglücklichen Freund. (Extemporale U.-II. A.) — Das Volk der alten Indier. (Extemp. U.-II. B.) — Die Natur im Sommer und im Winter. (Ext. U.-II. A.) — Gedrängte Inhaltsangabe der ersten Gesänge a. Göthe's: „Herrmann und Dorothea“. (Ext. U.-II. B.) — Ueber die verschiedenen Schreibmaterialien bei den alten Völkern. (Ext. U.-II. A.) — Aussaat und Ernte, ein Bild des menschlichen Lebens. (Ext. U.-II. B.) — Die schlimmen Folgen der Lüge. (Ext. U.-II. A.) — Die Staatsinstitutionen Sparta's und Athen's mit einander verglichen. (Ext. U.-II. B.) — Versuch einer Charakteristik des Gastwirths in Göthe's: „Herrmann und Dorothea“. (Ext. U.-II. A.)

b. Im Polnischen (w języku polskim): Jak powinien młodzieniec korzystać z wolnego czasu? — Nie sądź nikogo, dopóki nie wniędiesz w jego położenie. — Żywot Władysława Warneńczyka. — O kształceniu rozumu i serca. — Co powinno uzdolnionemu młodzieńcowi służyć za przestroge, mierznej zaś głowie za otuchę? — Jaką myśl rozwinął poeta w „Balladzie, jakich wiele“? — Obraz panowania Zygmunta III. — Która broń potężniejsza, miecz czy język? — Znaczenie ręki ludzkiej. — Ten pan zdaniem mojem, Co przestał na swoim. (Kochanowski.) — Żywot Staszica. — O handlu Fenicyan. — Komu się słusznie należy przydomek Wielkiego? — Zalety rolnictwa i wpływ jego na losy krajów. (Extempor. w obódwóch klassach.) — O samotności. (w kl. II. niższej A.) Albo: Nauka i pieniędzmi drudzy się bogacą, Mądrość musisz sam z siebie własną zdobyć pracą. (Mickiewicz.) (w kl. II. n. A.) — Zalety nauki historyi. (Ext. II. n. B.) — Przyszłość próżniaka. (Ext. II. n. A.) — O czytaniu książek. (Ext. II. n. B.) — Szczerosc a nieufność. (Ext. II. n. A.) — W szczęściu bądź umiarkowanym, w nieszczęściu mężnym. (Ext. II. n. B.) — O ile zbawienną jest, stawiać zasłużonym mężom pomniki? (Ext. II. n. A.)

δ. Themata zu den Abiturientenarbeiten.

(Zadania do robót piśmiennych przy examinach abiturienckich.)

a. *Lateinischer Aufsatz (rozprawa łacińska)*: Ostern: C. Julius Caesar et virtute et rebus gestis Alexandro Magno haud inferior. Michaeli: Socratis vita et mors.

b. *Deutscher Aufsatz (rozprawa niemiecka)*: Ostern: Wodurch gelangte Pompejus zu seinem politischen Einfluss in Rom und wie benutzte er denselben? Michaeli: Welchen Einfluss übten die Kreuzzüge auf die politischen und socialen Zustände des Mittelalters?

c. *Polnischer Aufsatz (rozprawa polska)*: Ostern: Potrzeba jest matką przemysłu. Michaeli: Jakie korzyści przynosi tłumaczenie z języków obcych na język własny?

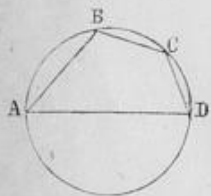
d. *Griechisches Scriptum (tłumaczenie greckie)*: Nach Herodot Lib. I. cap. 23. 24.

e. *Lateinisches Scriptum (tłumaczenie łacińskie)*: Ostern: Cicero de offic. 3. c. 11. Sed nihil, quod crudele, utile, bis zu Ende. Michaeli: Cicero disput. Tuscul. lib. V. cap. 19 und 20 bis zu den Worten: censebat, consequbatur.

f. *Französisches Scriptum (tłumaczenie francuzkie)*: Ostern: Friedrich d. Grosse, von Raynal. Michaeli: Xenophon nach Thomas.

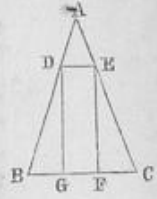
g. *Hebräisches Scriptum (tłumaczenie hebrajskie)*: Ostern: I. Samuelis III., 1—6 incl. Michaeli: Exodus XXXII., 1—5 excl.

h. *Mathematische Arbeit (wypracowanie matematyczne)*: Ostern: I. Es soll der kub. Inhalt einer Kugel aus folgenden Angaben berechnet werden: In einem grössten Kugelkreise ist ein Viereck ABCD so gezeichnet, dass AD ein Durchmesser ist, BC (a) = 5', CD (b) = $4\sqrt{30678}$ ', $\angle BCD$ (x) = $110^\circ 20'$ und $\angle BAD$ (y) = $66^\circ 18'$.

II. In dem gleichschenkligen Dreiecke ABC, worin BC die Basis ist, ist jeder Basiswinkel $= 72^{\circ} 18' 10''$, jeder Schenkel $= 21_{,50784}'$; durch den in AB so gewählten Punkt D, dass $AD = \frac{AB}{6}$ ist, wird die zur Basis parallele Linie gezogen, dann werden von D und E, dem Treffungspunkte derselben mit dem zweiten Schenkel, die Perpendikel auf die Basis DG und EF gefällt; es soll die Fläche des Rechtecks DEFG berechnet werden.

III. Wie lange kann eine Lebensversicherungs-Gesellschaft, welche die Einlage mit 3% berechnet, Jemandem, der 6400 Thlr. niederlegt, ohne Nachtheil eine Lebensrente von 320 Thlr. zahlen?

IV. Welchen Werth hat die unbekante Grösse in folgender Gleichung: $6 \log 2 + \log 4 = \log 5 - \log 20 + \log 2^{\frac{4x^2 + 8x - 2}{2}}$?

Michaeli: I. Ein gerader Kegel wird 3' vom Gipfel parallel zum Grundkreise geschnitten, dessen Radius $11_{,3154}'$ lang ist und mit der Seitenlinie des Kegels einen Winkel von $44^{\circ} 18' 22''$ bildet; wie gross ist der kubische Inhalt des Kegelstumpfes?

II. Zwei benachbarte Seiten eines Rhomboids sind 3' und $8_{,10338}'$ lang und der spitze Winkel in demselben enthält $42^{\circ} 45'$; um die Scheitel der spitzen Winkel sind mit der kleineren Seite Kreise beschrieben und man will wissen, wie gross die Fläche des zwischen den beiden Kreisen liegenden Theils des Rhomboids ist.

III. Es soll die Oberfläche eines geraden Parallelepipedums aus folgenden Angaben berechnet werden:

Die Grundfläche ist ein Rechteck, dessen eine Seite mit der Diagonale desselben einen Winkel von 30° und mit der 10' langen Diagonale des zugehörigen Seitenparallelogrammes einen Winkel von 40° bildet. (Logarithmen sollen bei der Berechnung gar nicht in Anwendung kommen und die Quadratwurzeln sollen bis auf die Hunderttheile incl. gezogen werden).

IV. Wenn man eine gewisse Zahl von Elementen zu Ternionen mit Wiederholungen und ohne Wiederholungen kombinirt und die Anzahl dieser von jener abzieht, erhält man eben so viel, wie wenn man dieselbe Anzahl von Elementen, von denen aber $n-2$ gleich und die übrigen 2 ebenfalls gleich sind, permutirt und dazu das Fünffache der um Eins vermehrten Zahl der Elemente addirt, wie viele Elemente sind es?

II. Verordnungen der Behörden.

1. Das Königl. Prov.-Schul-Collegium theilt unter d. 19. Oktober 1860 das Ministerialrescript vom 10. Oktober 1860 mit: die Anwendung der deutschen Sprache als Unterrichtssprache in den katholischen Gymnasien der Provinz betreffend, wonach auf Grund der gemachten Erfahrungen

1. in der Sexta und Quinta je 6 und in der Quarta 5 wöchentliche Stunden dem Unterrichte in der deutschen Sprache gewidmet werden sollen;
2. der Unterricht in der Geographie in den 3 unteren Klassen nicht mehr in deutscher, sondern in polnischer Sprache ertheilt werden und

II. Rozporządzenia władz wyższ.

1. Król. Prow. Rada Szkólna pod dniem 19. Paźdz. 1860 podaje do wiadomości reskrypt minister. z dn. 10. Paźdz. 1860 tyczący się używania języka niemieckiego przy wykładaniu nauk w gimnazjach katolickich téj prowincyi, wedle którego na podstawie doświadczenia dotychczasowego

1. w VI. i V. klassie po 6 a w IV. klassie po 5 godzin tygodniowo poświęcić się ma nauce języka niemieckiego;
2. nauka zaś jeografii w trzech tych klassach najniższych już nie w niemieckim, lecz w polskim języku udzielać się ma;

3. die deutsche Sprache als Haupt-Unterrichtssprache von der Tertia an nach den deshalb ertheilten Vorschriften auch ferner in Anwendung kommen soll.

Diese Vorschriften sind jedoch nur als provisorisch zu betrachten, über deren Erfolg zu Ende des Schuljahres 1862 weiterer Bericht erwartet wird.

2. Das K. Pr.-Sch.-Collegium theilt unter d. 8. December 1860 einen Auszug aus dem von d. Herrn Minister der geistlichen etc. Angelegenheiten erlassenen Rescript vom 10. Septbr. 1860 mit, die Hebung des Turn-Unterrichts auf den höheren Lehr-Anstalten betreffend.

3. Das K. Pr.-Sch.-Collegium theilt unter dem 27. Decbr. 1860 das Minister.-Rescript vom 11. Decbr. 1860 mit, wonach die definitive Anstellung des Geistlichen Bilewicz als ersten Religionslehrer am K. Mar.-Gymn. und als Regens des mit dieser Anstalt verbundenen Alumnats, so wie die Uebertragung der zweiten Religionslehrerstelle mit der Subregentur im Alumnat an den Geistlichen Tomaszewski genehmigt wird.

4. Das K. Pr.-Sch.-Colleg. theilt unter d. 25. März 1861 das Minist.-Rescr. v. 5. März 1861 mit, worin bestimmt wird, dass — unter Aufrechthaltung der Allerhöchsten Ordre v. 30. Juni 1841 (Gesetzsammlung S. 139), nach welcher Studierende, die dereinst eine Anstellung im Staatsdienst oder „die Approbation als practischer Arzt“ erhalten wollen, in der Regel mindestens drei Semester auf Preussischen Universitäten studirt haben müssen — die auf den Oesterreichischen Universitäten: zu Wien, Prag, Graz u. Innsbruck gebrachte Studienzeit auf das vorschriftsmässige Triennium resp. Quadriennium anzurechnen ist, und dass hiervon nur hinsichtlich der Studirenden der Medicin die Universitäten zu Graz und Innsbruck ausgeschlossen sind.

5. Verfügung des K. Pr.-Sch.-Colleg. vom 19. April 1861 worin genehmigt wird, dass die Schulamts-Candidaten Dr. Brutkowski und Paten, nachdem dieselben das Probejahr abgeleistet, noch während des diesjährigen Sommersemesters mit je 6

3. od III. klasy zacząwszy, w klassach wyższ., język niemiecki jako głównie wykładowy ma być używanym nadal jak dotąd, według przepisów w téj mierze wydanych.

Rozporządzenie niniejsze ma jednakże tylko uważać się jako tymczasowe, a o skutkach jego na końcu roku szkolnego 1862. ma się dalszą zdać sprawę.

2. Król. Prowinc. Rada Szkólna pod dniem 8. Grudnia 1860 poddaje pod rozagę grona nauczycielskiego w skróceniu okólnik Ministerstwa Oświecenia etc. z dnia 10. Września 1860, dotyczący rozprzestrzenienia i podniesienia nauki gimnastycznej w zakładach wyższych.

3. Kr. Prow. Rada Szkólna pod dn. 27. Grudnia 1860 podaje do wiadomości reskrypt minist. z dn. 11. Grudnia 1860, podług którego zatwierdza się etatowe mianowanie Xdza Bilewicza pierwszym nauczycielem religii przy gimnazyum Św. Maryi Magd., tudzież regensem alumnatu z gimnazyum tém połączonego; niemniej zezwala się na poruczenie posady drugiego nauczyciela religii wraz z subregenturą alumnatu X. Tomaszewskiemu.

4. Kr. Prow. Rada Szkólna pod dn. 25. Marca 1861 podaje do wiadomości reskr. minist. z dnia 5. Marca 1861, w którym — obok Najwyższego rozkazu z dn. 30. Czerwca 1841 (Zbior praw str. 129.) według którego uczniowie uniwersytetu, którzyby kiedyś pragnęli otrzymać posadę rządową, lub approbatę na lekarzy praktycznych, z porządkiem przynajmniej 3 półrocza na pruskim uniwersytecie przebyć powinni — stanowi się niniejszém, iż czas przebyty na uniwersytetach austriackich, mianowicie w Wiedniu, Graczu, Pradze i Inspruku zaliczać się ma na poczet przepisane go trzechlecia, lub czworolecia i że z pod rozporządzenia tego wyjęci są tylko uczniowie poświęcający się medycynie na uniwersytetach w Graczu i w Inspruku.

5. Podług rozporządzenia Kr. Pr. Rady Szk. z dnia 19. Kwietnia 1861 zezwala się na to, iżby kandydaci wyższego zawodu nauczycielskiego Dr. Brutkowski i Paten pomimo odbytego roku próby, jeszcze na półrocze latowe każdy po 6 godzin tyg.

wöchentlichen Unterrichtsstunden gegen Remuneration an der Anstalt beschäftigt werden dürfen.

6. Verfügung des K. Pr.-Sch.-Colleg. vom 25. Mai 1861, mittelst welcher den in der Central-Turnanstalt im Turnen ausgebildeten Gymn.-Lehrern v. Jakowicki und Dr. Łazarewicz der Turnunterricht an dem K. Marien-Gymnasium vom 1. Juli d. J. ab, ausschliesslich u. zu gleichen Theilen übertragen wird.

za wynagrodzeniem udzielać mogli w Gimnazjum Św. Maryi Magdaleny.

6. Na mocy rozporządzenia Kr. Pr. Rady Szk. z dnia 25. Maja 1861 porucza się nauka gimnastyki przy Kr. Gimn. Św. Maryi Magd. od 1. Lipca r. b. wyłącznie i w równym dziale nauczycielom gimnazyalnym p. Jakowickiemu i Drwi Łazarewiczowi, którzy odebrali wykształcenie gimnastyczne w centralnej szkole gimnastyki w Berlinie.

III. Chronik des Gymnasiums.

Den 21. September 1860 wurde um 9 Uhr Morgens das neue Schuljahr mit feierlichem Gottesdienst in der Gymnasialkirche eröffnet. Lehrer und Schüler begaben sich hierauf nach dem grossen Prüfungsaaale, woselbst der Direktor in einer in polnischer Sprache gehaltenen Rede die Anwesenden zum neuen Schuljahre begrüsst, die beiden Geistlichen Bilewicz und Tomaszewski als Regens und Subregens und zugleich als 1. und 2. Religionslehrer der Anstalt, sowie den Dr. Kolanowski als Cand. prob. einfuhrte und zuletzt den auf ein halbes Jahr in die Central-Turnanstalt nach Berlin sich begebenden Dr. Łazarewicz verabschiedete.

Am 15. Oktober wurde das Geburtsfest Sr. Majestät des Hochseligen Königs in üblicher Weise gefeiert.

Am 28. Oktober 1860 hatte das Lehrerkollegium die Ehre dem Herrn Oberpräsidenten v. Bonin durch den Direktor vorgestellt zu werden.

Am 29. Januar 1861 fand die zufolge des von dem Königl. Staats-Ministeriums am 5. Januar c. gefassten Beschlusses angeordnete Vereidigung der Lehrer statt.

Am 8. März c. wurde die mündliche Ostern-Abiturientenprüfung an der Anstalt abgehalten.

III. Kronika gimnazyalna.

Dnia 21. Września 1860 rozpoczął się nowy rok szkolny o godzinie 9. z rana od uroczystego nabożeństwa w kościele gimnazyalnym. Poczem nauczyciele wraz z uczniami udali się do wielkiej sali popisów, gdzie Dyrektor w języku polskim przemówił do zgromadzonych, witając ich przy rozpoczęciu nowego szkolnego roku, i wprowadzając w grono nauczycielskie duchownych X. Bilewicza i X. Tomaszewskiego, jako pierwszego i drugiego nauczyciela Religii przy zakładzie, oraz jako regensa i subregensa, połączonego z tymże zakładem alumnatu; również i Dra. Kolanowskiego, jako kandydata wyższego zawodu nauczycielskiego, mającego przy zakładzie naszym przepisany rok próby odbywać; przyczem nieomieszkał także pożegnać Dra. Łazarewicza udającego się na całe półrocze do centralnej szkoły gimnastycznej w Berlinie.

Dnia 15. Października 1860 obchodzono zwykłym sposobem uroczystość urodzin Najjaśniejszego Pana, króla zgasłego.

Dnia 28. Października 1860 kollegium nauczycielskie miało zaszczyt przedstawić się przez Dyrektora terażniejszemu Naczelnemu Prezesowi p. de Bonin w Jego pomieszkaniu.

Dnia 29. Stycznia 1861, w skutek uchwały król. Ministerstwa stanu z dnia 5. Stycznia r. b., nastąpiło rozporządzone składanie przysięgi przez nauczycieli.

Dnia 8. Marca r. b. odbywał się ustny popis abiturientów wielkanocnych.

Am 22. März c. wurde das Geburtsfest Seiner Majestät des jetzt regierenden Königs mit Gottesdienst in der Gymnasialkirche, sowie mit Gesang und einer vom G.-L. Dr. Nehring gehaltenen Festrede in dem mit Blumengewächsen festlich geschmückten grossen Prüfungsaaale gefeiert.

Vom 1. April d. J. an sind: der Oberlehrer Spiller von hier an das Gymnasium zu Ostrowo und der Hilfslehrer v. Jakowicki von Ostrowo an das hiesige Königl. Marien-Gymnasium versetzt worden.

Am 11. April c. kehrte G.-L. Dr. Łazarewicz als ausgebildeter Turnlehrer aus der Central-Turnanstalt zu Berlin zurück, um am Gymnasium wieder seine Lehrfunktion zu übernehmen. Der Direktor führte durch einen öffentlichen Aktus an diesem Tage den neuen Lehrer v. Jakowicki ein und bewillkommnete zugleich den zurückgekehrten Dr. Łazarewicz.

Am 4. Mai um ½5 Uhr Nachmittags starb der Untersecundaner Vladisl. Szymański in Folge eines langwierigen Brustleidens. Das ganze Gymnasium gab dem Dahingeschiedenen das letzte Geleit und Religionslehrer Subregens Tomaszewski hielt an seinem Grabe eine ergreifende Rede, worauf die Schüler ein angemessenes Lied sangen.

Den 2. Juni betheiligten sich die Lehrer und Schüler der Anstalt in üblicher Weise an der Frohnleichnams-Procession. Hierbei möge mit Dank erwähnt werden, dass die Frau G.-L. Szule zum Frohnleichnams-Feste der Gymnasial-Kirche eine schöne gestickte Verzierung zur Hochaltardecke geschenkt hatte.

Am 30. Juni, am 3. Juli c. und am 6. Juli wurden mit den drei Abtheilungen des Gymnasiums Turnfahrten nach Kobyłepole ausgeführt, woselbst der überaus gastfreundliche Besitzer dieses reizenden Landsitzes, Graf v. Mycielski, die Schüler bei ihrem Spiel mit seiner Anwesenheit und mit Milchspenden zu bewirthen die Güte hatte. Die Schüler brachten ihm beim Vorbeiziehen an seinem Park ein dreimaliges Lebehoch!

Dnia 22. Marca obchodzono uroczystość narodzin Najjaśniejszego Pana, obecnie panującego króla JMci, przez odbycie nabożeństwa w kościele gimnazyalnym, a następnie przez zgromadzenie na wielkiej sali popisowej, w kwiaty przyozdobionej, gdzie naucz. gim. Dr. Nehring w zastósowanej do uroczystości mowie rozwinął myśli o powołaniu ucznia, a śpiewacy z grona uczniów dobrani wykonali dwa stósowne śpiewy.

Z dniem 1. Kwietnia r. b. nastąpiło przesadzenie Naucz. wyż. Spillera z Poznania do Ostrowa, a Nauczyciela pomocn. Jakowickiego z Ostrowa do naszego zakładu.

Dnia 11. Kwietnia r. b. powrócił g. n. Dr. Łazarewicz, jako wyuczony nauczyciel gimnastyki z centralnego zakładu gimnastyki z Berlina, aby na nowo objąć swoje urzędowanie przy gimnazjum naszym. Dyrektor na dniu tym uroczystie wprowadził nowego nauczyciela p. Jakowickiego a zarazem powitał przybyłego Dra. Łazarewicza.

Dnia 4. Maja o ½5. z południa rozstał się z tym światem uczeń kl. II. niż. Władysław Szymański w skutek długiego cierpienia piersiowego. Gimnazjum całe w pochodzie żalobnym towarzyszyło zwłokom zgasłego do grobu, nad którym Naucz. rel. subregens Tomaszewski w czułych wyrazach przemówił do obecnych, a uczniowie stósowny śpiew wykonali.

Dnia 2. Czerwca nauczyciele i uczniowie w uroczystym pochodzie, jak zwykle, uczestniczyli w processyi Bożegociała. Nadmieniam się przy tój sposobności z wdzięcznością, iż Pani prof. Szule na uroczystość Bożego ciała do kościoła gimnazyalnego darowała piękny haft służący do przyozdobienia wielkiego ołtarza.

Dnia 30. Czerwca, później 3. Lipca i 6. Lipca r. b., w trzech oddziałach, odbyto z uczniami wycieczki gimnastyczne do Kobyłepola, gdzie właściciel tój miłej siedziby wiejskiej, hr. Mycielski, ze zwykłą sobie uprzejmością i gościnnością, zaszczycił raczył uczniów swą obecnością przy grze, rozkazawszy poprzednio uczestować ich mlekiem. Uczniowie z powrotem przechodząc w porządku obok parku trzykrotnym wivatem wynurzyli swą wdzięczność, do której zakład za taką przychyl-

und die Anstalt fühlt sich für seine Anhänglichkeit an die Schuljugend zu grossem Danke verpflichtet.

Vom 1. bis zum 6. Juli c. waren die Abiturienten mit der Anfertigung ihrer schriftlichen Arbeiten beschäftigt.

Am 12. und 13. Juli fand die mündliche Abiturientenprüfung und am 20. Juli die feierliche Entlassung durch den Director, der bald darauf zur Wiederherstellung seiner gestörten Gesundheit nach Karlsbad reisen musste, statt.

Am 4. August c. traten bei der vierteljährigen Gymnasialbeichte auch die jüngeren Schüler der Anstalt zum ersten Male zum Allerheiligsten Altarsacramente, nachdem sie vorher von dem Religionslehrer Tomaszewski in besonderen Unterrichtsstunden die hierzu nöthige Vorbereitung erhalten hatten.

Der Gesundheitszustand der Schüler war im Laufe dieses Schuljahres, mit Ausnahme der Zeit, wo unter ihnen die Masernkrankheit, aber mit glücklichem Verlauf geherrscht hatte, im Ganzen zufriedenstellend; bei den Lehrern dagegen kamen häufiger, wiewohl nur kürzere Unpässlichkeiten vor, die nicht ohne Nachtheil für den Unterricht bleiben konnten.

ZUSAMMENSTELLUNG

aller im Jahre 1860/61 freigegebenen Tage und Stunden.

Ausser den in der Ferienordnung vom 2. Mai 1857 bezeichneten und durch das Ministerialre-script vom 6. November 1858 bestätigten, gewöhnlich freien Tagen und Ferien, sind in diesem Schuljahre noch frei gegeben worden:

1. Der 22. März als Geburtsfest Seiner Majestät des jetzt regierenden Königs;
2. der 8. März c., wo die mündliche Osternabiturientenprüfung stattfand.
3. Ueberdies wurde wegen eintretender Dunkelheit an trüben Tagen vom 25. November bis zum 3. Januar der Nachmittags-Unterricht 5 Minuten vor 4 Uhr geschlossen; und im Sommersemester wurde wegen übermässiger Hitze nicht nur zwischen den beiden Nachmittagsstunden regelmässig eine Pause von 10 Minuten gehalten, sondern es wurde auch von Ende Juni ab der Nachmittagsunterricht oft bereits um 3 Uhr geschlossen.
4. Den 20. Juli wurde ein halber Tag wegen der feierlichen Entlassung der diesjährigen Abiturienten freigegeben.

ność do młodzieży szkolnej zawsze czuje się obowiązany.

Od 1. do 6. Lipca r. b. abiturienti tegoroczni zajmowali się wykonaniem piśmiennych swoich prac popisowych.

Dnia 12. i 13. Lipca r. b. odbywał się ustny popis abiturientów a dnia 20. Lipca już nastąpiło uroczyste ich pożegnanie przez Dyrektora, który wkrótce potem dla poratowania nadwątlonego zdrowia swego udać się musiał do Karlsbadu.

Przed każdymi feryami uczniowie zakładu odbywali spowiedź i przystępowali do stołu Pańskiego.

Dnia 4. Sierpnia r. b. przystępowali, wraz z drugimi uczniami zakładu, młodszy uczniowie poraz pierwszy do stołu Pańskiego, będąc poprzednio przez naucz. rel. X. Tomaszewskiego w osobnych lekcyjach do godnego przyjęcia tegoż Sakramentu św. należycie przygotowanymi.

W przeciągu ubiegłego roku szkolnego stan zdrowia uczniów, z wyjątkiem tego czasu, gdzie powszechnie panowały żarnice, które u nas szczęśliwy miały przebieg, — był w ogóle zadowolniający; przeciwnie u nauczycieli, lubo krótkie, częste przecież zdarzały się choroby, które bez uszczerbku dla nauk pozostać niemogły.

ZESTAWIENIE

wszystkich wolnych dni i wakacji w r. 1860/61.

Oprócz dni zawsze wolnych i fery w rozporządzeniu z dnia 2. Maja 1857 zatwierdzonem przez reskrypt ministeryalny z dnia 6. Listopada 1858, oznaczonych w ubiegłym roku szkolnym nie udzielano nauk jeszcze:

1. w dniu 22. Marca, jako w uroczystość Urodzin Najjaśniejszego Pana, obecnie panującego Monarchy;
2. w dniu 8. Marca, gdzie się odbywał ustny popis abiturientów wielkanocnych
3. zresztą od 25. Listopada do 3. Stycznia zimową porą w dni pochmurne dla nastającej ciemności kończono poobiednią naukę 5 minut przed 4; latową porą zaś dla zbyt wielkich upałów nietylko między godzinami poobiednimi dawano 10 minut odpoczynku, lecz od końca Czerwca częstokroć nawet kończono naukę o godzinie 3.
4. w dniu 20. Lipca, przedpołudniem nieudzielano nauk dla uroczystości pożegnania abiturientów tegorocznych.

IV. Statistik des Gymnasiums. — Statystyka gimnazjum.

A. Verzeichniss der Lehrer und Vertheilung der Stunden am Schlusse des Schuljahres 1860/61.
Spis nauczycieli i podział lekcyi na końcu roku szkolnego 1860/61.

No.	Namen:	Ordin.	O.-I.	U.-I.	O.-II.	U.-II. a.	U.-II. b.	O.-III. a.	O.-III. b.	U.-III. a.	U.-III. b.	IV.	V.	VI.	Sa.
1	Dir., Reg.- u. Schulr. Prof. Dr. <i>Brettner</i>	—	3 Math. I 1 Math. G. 2 Physik.	—	1 Physik	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7*
2	Oberlehrer Professor <i>Wannowski</i>	I.	6 Latein. 2 Griechisch	—	6 Grch.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
3	Oberlehrer Professor <i>Schweminski</i>	O.-II.	2 Latein. 3 Deutsch.	—	10 Lat. 2 Dtsch.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17
4	Oberl. Prof. Dr. <i>Ry- markiewicz</i> . Insp.	—	3 Geschichte. 2 Französisch.	—	3 Gesch. 2 Franz.	—	—	—	—	—	—	1 Franz.	—	2 Geogr.	13
5	Oberl. Dr. <i>Steiner</i>	U.-II.a	4 Griechisch.	—	—	8 Lat.	8 Lat.	—	—	—	—	—	—	—	20
6	I. Rel.-Lehr. <i>Regens Bilewicz</i>	—	2 Religion. 2 Hebräisch.	—	2 Rel.	2 Rel.	2 Rel.	2 Rel.	2 Rel.	—	—	—	—	—	16
7	Ord. Gymn.-Lehrer Oberl. <i>Figurski</i>	U.-III. a.	—	—	—	—	—	—	—	8 Lat. 3 Gesch.	8 Latein.	—	—	—	19
8	Ord. Gymn.-Lehrer <i>Szule</i>	O.-III. b.	—	—	—	—	—	8 Lat. 2 Frnz.	8 Lat. 2 Frnz.	—	—	—	—	—	20
9	Ord. Gymn.-Lehrer Dr. <i>Ustymowicz</i>	—	3 Math.	4 Math.	4 Math.	4 Math.	1 Natg.	1 Natg.	1 Natg.	1 Natg.	1 Natg.	—	—	—	19
10	Ord. Gymn.-Lehrer <i>Węclewski</i>	U.-II. b.	—	—	—	6 Grch. 2 Lat. 2 Franz.	6 Grch. 2 Lat. 2 Franz.	—	—	—	—	—	—	—	20
11	Ord. Gymn.-Lehrer v. <i>Przyborowski</i>	O.-III. a.	2 Polnisch.	2 Poln.	—	—	—	6 Grch. 2 Lat.	6 Grch. 2 Lat.	—	—	—	—	—	20
12	Ord. Gymn.-Lehrer <i>Laskowski</i>	V.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 Deutsch.	10 Latein. 6 Deutsch.	—	19
13	II. Rel.-Lehr. u. Sub- reg. <i>Tomaszewski</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	2 Rel.	2 Relig.	2 Relig.	3 Relig.	3 Relig.	12
14	Techn. Lehr. <i>Schöna</i>	—	—	—	—	—	—	2 Zeichnen. 2 Gesang.	—	—	—	2 Zeichn.	2 Zeichn. 2 Gesang. 2 Kalligr.	2 Zeichn. 2 Gesang. 2 Kalligr.	18
15	G.-L. Dr. <i>Witucki</i>	—	—	—	—	1 Phys.	1 Phys.	3 Math.	3 Math.	3 Math.	3 Mathem.	3 Mathem. 2 Naturg.	—	—	19
16	G.-L. v. <i>Jakowicki</i> .	—	—	—	—	—	—	3 Dtsch.	3 Dtsch.	3 Dtsch.	3 Dtsch. 4 Gesch.	—	—	—	15
17	G.-L. Dr. <i>Wolfram</i>	U.-III b.	—	—	—	—	—	2 Poln.	2 Poln.	6 Grch. 2 Poln.	6 Grch. 2 Poln.	—	—	—	20
18	Gymn.-Lehrer Dr. <i>Nehring</i>	—	—	—	—	2 Dtsch. 2 Poln. 3 Gesch.	2 Dtsch. 2 Poln. 3 Gesch.	3 Gesch.	3 Gesch.	—	—	—	—	—	20
19	Gymn.-Lehrer Dr. <i>Lazarewicz</i>	VI.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 Gesch.	—	10 Latein. 2 Polnisch	15
20	G.-L. Dr. <i>Mierzyński</i>	IV.	—	—	—	—	—	—	—	2 Lat. 2 Frnz.	2 Latein. 2 Franz.	9 Latein. 3 Franz.	—	—	20
21	Ev. Rel.-Lehr. Pastor <i>Schönborn</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 Religion.	—	—	4
22	Gymn.-Lehrer <i>Paten</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 Poln. 2 Deutsch	2 Poln.	—	6
23	G.-L. Dr. <i>Brutkowski</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 Rechn.	3 Rechn.	6
24	Cand. Dr. <i>Kolanowski</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 Geogr.	6 Deutsch.	8

25 Rector *Ziętkiewicz*, VII., giebt: 6 Poln., 6 Deutsch, 4 Latein, 4 Rechnen, 2 Schreib., 2 Geogr. und X. *Tomaszewski* 2 Religion.

*) Ausserdem hielt der Direktor Sonntags nach dem Gottesdienste für freiwillige Theilnehmer aus der Prima Vorträge, im Winter: über sphärische Trigonometrie, im Sommer: über Kegelschnitte.

*) Oprócz tego w każdą niedzielę po nabożeństwie miewał Dyrektor wykłady dla dobrowolnych uczestników z Prymy, zimową porą: o trygonometrii sferycznej; latową porą: o przecięciach kręglu.

B. Frequenz der Klassen. — Liczba uczniów w klassach.

a. Im Wintersemester (półrocze zimowe):
I. 37; O.-II. 39; U.-II.a. 34; U.-II.b. 33; O.-III.a.
45; O.-III.b. 48; U.-III.a. 44; U.-III.b. 47;
IV. 75; V. 75; VI. 77.

Zusammen (razem) 554

Dazu VII. (z Septymy) 29

Summa (ogółem) . . . 583 Schüler (ucz.)

Darunter waren im Gymn.: In Septima:
kath. 534; ev. 15; jüd. 5. kath. 26; jüdisch 3.
polnisch 514; deutsch 40. poln. 26; deutsch 3.
aus Posen 177; ausw. 377. a. Pos. 18; ausw. 11.

Von den am Schlusse des vorigen Schuljahres (ohne Prima, aber mit Septima) in der Anstalt anwesenden 473 Schülern waren 343 in höhere Klassen versetzt worden und 130 waren in ihren Klassen zurückgeblieben.

Mit Genehmigung des Königl. Provinzial-Schul-Collegii sind durch Conferenzbeschluss wegen Unfleiss, ungeziemenden Benehmens gegen Lehrer, so wie wegen Ungehorsam und Uebertretung von Schulgesetzen 3 Schüler und zwar: 2 aus O.-II. und 1 aus U.-III. von der Anstalt entfernt worden.

C. Abiturienten.

Zum Ostertermine, am 8. März d. J., fand die Abiturientenprüfung folgender Ober-Primaner statt:

1. Alexander Brandowski, geb. zu Lissowo, Kr. Wreschen, 23 Jahr alt, $4\frac{1}{2}$ Jahr auf d. Gymn. $2\frac{1}{2}$ Jahr in Prima.
2. Reinhold Hoffmann, geb. zu Ostrowo b. Kalisch, 21 J. alt, $5\frac{1}{2}$ J. a. d. G., $2\frac{1}{2}$ J. in Pr.
3. Vincent Kobyliński, geb. z. Żabno, Kr. Schrimm, $19\frac{1}{2}$ J. alt, $9\frac{1}{2}$ J. a. d. G., $2\frac{1}{2}$ J. in Pr.
4. Michael Kubeczak, geb. zu Baszkowo, Kr. Krotoschin, 21 J. alt, $5\frac{1}{2}$ a. d. G., $2\frac{1}{2}$ in Pr.
5. Albr. Hans Erdm. v. Seltzer, geb. in Soldin in d. Mark, $18\frac{1}{2}$ J. alt, $1\frac{1}{2}$ J. a. d. G., 2 J. in Pr.

Sie erhielten sämmtlich das Zeugniß der Reife und studiren: Brandowski, Kobyliński, Kubeczak kathol. Theologie; Hoffmann ewang. Theologie u. v. Seltzer Kriegswissenschaft.

Jetzt, zum Schlusse des Schuljahres hatten

b. Im Sommersemester (półrocze latowe).
I. 34; O.-II. 32; U.-II.a. 35; U.-II.b. 32; O.-III.a.
45; O.-III.b. 44; U.-III.a. 43; U.-III.b. 45;
IV. 75; V. 76; VI. 77.

Zusammen (razem) 538

Dazu VII. (z Septymy) 31

Summa (ogółem) . . . 569 Schüler (ucz.)

Darunter waren im Gymn.: In Septima:
kath. 520; ev. 15; jüd. 3. kath. 28; jüdisch 3.
polnisch 499; deutsch 39. poln. 28; deutsch 3.
aus Posen 156; ausw. 382. a. Pos. 18; ausw. 13.

Z liczby uczniów na końcu roku zeszłego w zakładzie obecnych, wynoszącej 473, do klass wyższych postąpiło 343 a 130 w klassach swych pozostało.

W skutek postanowienia rady nauczycielskiej zatwierdzonego przez Wysoką Radę Szkolną Prowincjonalną, trzech uczniów dla niepilności, nieprzyzwoitego zachowania się względem nauczycieli, jako téż dla nieposłuszeństwa i przekraczania praw szkolnych z zakładu wydalono.

C. Abiturycenci.

Dnia 8. Marca r. b. odbył się wielkanocny popis dojrzałości z następującymi uczniami klasy I. wyższej:

1. Alexander Brandowski, z Lissowa, p. Wrzesiński, ma lat 23, $4\frac{1}{2}$ l. w gimn., $2\frac{1}{2}$ l. w kl. I.
2. Reinhold Hoffman z Ostrowa, p. Kaliszem, ma lat 21, $5\frac{1}{2}$ l. w gimn., $2\frac{1}{2}$ l. w kl. I.
3. Wincenty Kobyliński z Żabna, p. Śrem. ma lat $19\frac{1}{2}$, 9 l. w gimn., $2\frac{1}{2}$ l. w kl. I.
4. Michał Kubeczak z Baszkowa, p. Krotoszyński, ma lat 21, $5\frac{1}{2}$ l. w gimn., $2\frac{1}{2}$ l. w kl. I.
5. Albr. Hans Erdm. Seltzer z Soldinu w Marchii, ma lat $18\frac{1}{2}$, $1\frac{1}{2}$ l. w gimn. 2 l. w kl. I.

Wszyscy otrzymali świadectwo dojrzałości do nauk uniwersyteckich i poświęcają się: Teologii katolickiej: Brandowski, Kobyliński, Kubeczak; Teologii ewangelickiej: Hoffmann; a wojskowości poświęca się Seltzer.

Teraz, z końcem bieżącego roku szkolnego,

sich 12 Ober-Primaner zur Abiturientenprüfung gemeldet. Von diesen wurde: einer wegen ungenügender schriftlichen Arbeiten von der Prüfung abgewiesen; ein zweiter erhielt in Folge zur Hälfte ungenügender Prüfungsarbeiten den ersten Rath, von der mündlichen Prüfung abzustehen, welchen Rath er auch befolgte.

Es blieben sonach nur 10 Examinanden übrig, welche nach der am 12. u. 13. Juli c. unter Vorsitz des Königl. Kommissarius, Regierungs- und Schulrath, Director Dr. Brettner, Ritter etc. abgehaltenen mündlichen Prüfung sämmtlich für reif zu den Universitätsstudien erklärt wurden; wobei zu bemerken ist, dass einer von ihnen, nämlich Ludwig Szartowicz, auf Grund seiner stets befriedigenden Klassenleistungen, seiner guten Aufführung und seiner befriedigenden schriftlichen Prüfungsarbeiten von der mündlichen Prüfung befreit worden war.

Die mit dem Zeugniß der Reife nunmehr abgehenden Ober-Primaner sind:

1. Stephan v. Gajewski, geb. zu Komorowo bei Wollstein, 20 Jahr alt, 4 Jahre a. d. Gymn., 2 Jahre in Prima.
2. Bronislaus Jachliński, geb. in Sulmierzyce, Kr. Adelnau, 24½ J. alt, 4 J. a. d. G., 2 J. in Pr.
3. Eduard Kellermann, geb. zu Gnesen, 20 J. alt, 3 J. a. d. G., 2 J. in Pr.
4. Leo Kotowski, geb. zu Posen, 20¼ J. alt, 9 J. a. d. G., 2 J. in Pr.
5. Carl Libelt, geb. zu Posen, 18 J. alt, 6 J. a. d. G., 2 J. in Pr.
6. Martin Manicki, geb. zu Posen, 19½ J. alt, 9 J. a. d. G., 2 J. in Pr.
7. Ludwig Mizerski, geb. zu Borowo b. Czempin, 18 J. alt, 9 J. a. d. G., 2 J. in Pr.
8. Felician Rybicki, geb. zu Berdyczew in Wolhynien, 18 J. alt, 10 J. a. d. G., 2 J. in Pr.
9. Ludwig Szartowicz, geb. zu Filehne, Kr. Czarnikau, 22 J. alt, 3 J. a. d. G., 2 J. in Pr.
10. August Tabulski, geb. zu Posen, 19½ J. alt, 9 J. a. d. G., 2 J. in Pr.

Von ihnen wollen studiren: Theologie: Jach-

zgłosiło się 12 uczniów klasy I. wyższej do popisu abiturystenckiego. Z pomiędzy nich jeden dla większej liczby robót piśmienn. niedostatecznych do ustnego popisu przypuszczonym być nie mógł; drugi dla połowy niedostatecznych robót piśmiennych stanowczą otrzymał radę wstrzymania się od popisu ustnego, co także uskutecznił.

Pozostało więc tylko do popisu ustnego 10 abiturystów, którzy w odbytych na dniu 12. i 13. Lipca r. b. popisie ustnym pod przewodnictwem król. komisarza, radcy regencyjnego i szkolnego, dyrektora Dr. Brettnera, kawalera orderu etc., wszyscy uznani zostali zdolnymi słuchania nauk uniwersyteckich; przyczém nadmienić wypada, iż jeden z nich, t. j. Ludwik Szartowicz z powodu zadawalniających ciągle postępów w naukach szkolnych, tudzież dla zawsze zadawalniającego sprawowania się a nakoniec dla zadawalniających prac piśmiennych abiturystenckich, stósownie do przepisów, od ustnego popisu jednogłośnie został zwolnionym.

Odchodzący więc z świadectwem dojrzałości naukowej są następujący uczniowie klasy I. w.:

1. Stefan Gajewski z Komorowa pod Wolsztynem, ma lat 20, 4 lata w gimn., 2 lata w kl. I.
2. Bronisław Jachliński, z Sulmierzyc, p. Odalan., ma l. 24½, 4 l. w gimn., 2 l. w kl. I.
3. Edward Kellermann z Gniezna, ma l. 20, 3 l. w gimn., 2 l. w kl. I.
4. Leon Kotowski z Poznania, ma l. 20¼, 9 l. w gimn., 2 l. w kl. I.
5. Karól Libelt z Poznania, ma l. 18, 6 l. w gimn., 2 l. w kl. I.
6. Marcin Manicki z Pozn., ma l. 19½, 9 l. w gimn., 2 l. w kl. I.
7. Ludwik Mizerski, z Borowa p. Czempinem, ma l. 18, 9 l. w gimn., 2 l. w kl. I.
8. Felicyan Rybicki, z Berdyczewa na Wołyniu, ma l. 18, 9 l. w gimn., 2 l. w kl. I.
9. Ludwik Szartowicz, z Wielunia, p. Czarnkowsk., ma l. 22, 3 l. w gimn., 2 l. w kl. I.
10. August Tabulski z Poznania, ma l. 19½, 9 l. w gimn., 2 l. w kl. I.

Z nich poświęcają się Teologii: Jachliński,

liński, Kotowski, Manicki, Rybicki, Szartowicz, Tabulski; Jurisprudenz: Kellermann, Libelt, Mizerski; Agronomie: v. Gajewski.

D. Prämien.

Die ausgezeichnetesten Schüler, der Regel nach 2—4 aus jeder Klasse, erhalten bei dem öffentlichen Scholactus Bücher, Bilder- oder Kartenwerke, oder Globen zu Prämien, wozu die etatsmässigen 40 Thlr, und die Zinsen des Dekan v. Kamiński'schen Prämienfonds von 200 Thlr. verwendet werden.

Im vorigen Jahre erhielten solche Prämien folgende Schüler:

- aus VII. (aber aus dem Kassenbestande dieser Klasse): Ludwig Milewski, Franz Kossatz und Johann Gadebusch;
- aus VI.: Boleslaus Warnka, Roman Zajączek, Ludwig Górski und Casimir Rakowicz;
- aus V.: Casimir Kliszewski, Heliodor Mateyka, Ignatz Szeistecki und Valentin Siemieński;
- aus IV. a.: Carl Lindner, Valentin Magowski, Julian Szwarz und Johann Furmanowicz;
- aus IV. b.: Heinrich v. Trapezyński;
- aus U.-III. a.: Albin Sobeski und Boleslaus Koppe;
- aus U.-III. b.: Joseph Nawrocki und Vincent Bogusławski;
- aus O.-III. a.: Stanislaus Laskowski;
- aus O.-III. b.: August Heintze;
- aus U.-II.: Adam Sierakowski, Sigismund Celiowski und Adolph Czamański;
- aus O.-II.: Bronislaus Drwęski und Gustav English;
- aus U.-I.: Ludwig Szartowicz.

E. Unterstützungen.

a. In dem mit dem Gymnasium verbundenen Alumnat für Schüler der oberen Klassen, welche Kathol. Theologie zu studiren beabsichtigen, fanden, wie gewöhnlich, 60 Schüler der Anstalt freien Unterhalt.

b. Ausser den von selbst freien Alumnen war ein Zehntel der übrigen Schülerzahl von Zahlung des Schulgeldes befreit gewesen.

c. In dem v. Szoldrski'schen und in dem

Kotowski, Manicki, Rybicki, Szartowicz, Tabulski. Prawnictwu: Kellermann, Libelt, Mizerski. Agronomii: Gajewski.

D. Nagrody.

Celujący uczniowie, zwykle 2-4 z każdej klasy, otrzymują przy uroczystości zakończenia roku szkolnego jako nagrody publiczne: książki, dzieła z obrazami, atlasy i globy, na co przeznaczają się etatowe 40 Tal. rządowe, tudzież prowizye od funduszu 200 Tal. ofiarowanego na ten cel przez X. dziekana Kamińskiego.

W roku przeszłym takowe nagrody otrzymali następujący uczniowie:

- z kl. VII. (z funduszu téjże klasy): Ludwik Milewski, Franciszek Kossatz i Jan Gadebusch;
- z kl. VI.: Bolesław Warnka, Roman Zajączek, Ludwik Górski i Kaźmirz Rakowicz;
- z kl. V.: Kaźmirz Kliszewski, Heliodor Mateyka, Ignacy Szeistecki i Walenty Siemieński;
- z kl. IV. a.: Karól Lindner, Walenty Magowski, Julian Szwarz i Jan Furmanowicz;
- z kl. IV. b. Henryk Trapezyński;
- z kl. III. n. a.: Albin Sobeski i Bolesław Koppe.
- z kl. III. n. b.: Józef Nawrocki i Wincenty Bogusławski;
- z kl. III. w. a.: Stanisław Laskowski;
- z kl. III. w. b. August Heintze;
- z kl. II. n. Adam Sierakowski, Zygmunt Celiowski i Adolf Czamański;
- z kl. II. w. Bronisław Drwęski i Gustaw English.
- z kl. I. n. Ludwik Szartowicz.

E. Wsparcia.

a. W połączonym z Gimnazjum Alumnacie dla uczniów klass wyższych, którzy pragną poświęcić się stanowi duchownemu, tego roku, jak zawsze wolne utrzymanie miało 60 uczniów;

b. Oprócz alumnów z reguły już wolnych od opłaty szkolnego, uwolnioną była jeszcze $\frac{1}{10}$ część reszty uczniów od téjże opłaty.

c. W konwikcie imienia Szoldrskich i Lubrań-

v. Lubraŋskich Convicte erhielten 23 Schüler der Anstalt freien Unterhalt;

d. der Dr. Marcinkowski'sche Verein zur Unterstützung der lernenden Jugend im Grossherzogthum Posen unterstützte 35 Zöglinge unserer Anstalt und zwar theils durch Gewährung von Schul und Tischgeldern; theils durch Anschaffung von Büchern und Kleidungsstücken, theils endlich durch Unterbringung in einem besonderen Convict, wo mehrere Schüler freie Wohnung und Beköstigung erhielten.

e. Das Gräfl. v. Mielżyński'sche Stipendium im Betrage von jährlich 90 Thlr. bezieht auf die Dauer von 3 Jahren gegenwärtig der ehemalige Zögling der Anstalt Emil Czarnecki, welcher Philologie in Breslau studirt.

F. Sammlungen.

1. Die Gymnasialbibliothek wurde erweitert:

a. durch Geschenke: Acta Tomiciana vol. VIII., vom Herrn Grafen Działyński. — Roczniki Towarzystwa przyjaciół nauk, Pozn. 1860, von der verehrl. Redact. d. Tow. — Haupt: Zeitschr. f. deutsch. Alterthum, XII. 1. 2., v. hoh. Minist. — Przegląd pozn., 1860, II. 1—4. u. 1861, I. 1. von der verehrl. Redact. des Przegl. — Spiller: Neue Theorie der Electricität etc., v. Verf.

b. durch Kauf: die Fortsetzung von Ersch u. Gruber's Encyclop. — Poggendorf's Annalen. — Grimm's Wörterb. u. s. w. — Ferner: Herrmann: Gesch. des russischen Staates, Bd. 6. — Schäfer: Geschichte Spaniens, Bd. 3. — Abeken: Göthe i. J. 1771 bis 1775. — Maurer: Einleitung in die Geschichte der Markverfassung. — Maurer: Geschichte der Markverfassung. — Lübsen: Ausführliches Lehrb. der Analysis. — Bock: Handatlas der Anatomie. — Bock: Anatomisches Taschenbuch. — Valentin: Grundriss der Physiologie. — Rothstein: Gymnastik. — Encyklopedya powszechna, tom 1—6. — Bartoszewicz: Historia literatury polsk. — Pisma J. Słowackiego. — Curtius: griechische Grammatik u. s. w.

2. Die Schüler-Lesebibliothek, welche am Ende dieses Schuljahres 1740 Bände zählt,

skich 22 uczniów z naszego zakładu miało wolne utrzymanie.

d. Towarzystwo Pomocy Naukowej, Imienia Karóla Marcinkowskiego, dla młodzieży W. X. Poznańskiego wspierało 35 uczniów naszego zakładu; już to przez płacenie stołu i szkolnego, już to przez sprawianie książek i odzieży, już téż przez umieszczanie w osobnym konwikcie, w którym pod dozorem komitetu miejscowego kilku uczniów razem miało stół i wolne pomieszkowanie.

e. Stypendium imienia Mielżyńskich, wynoszące rocznie 90 Tal. na trzy lata ma sobie zabezpieczone obecnie dawniejszy uczeń instytutu naszego Emil Czarnecki, poświęcający się filologii w uniwersytecie wrocławskim.

F. Zbiory.

1. Biblioteka gimnazjalna pomnożoną została:

a. przez dary: Acta Tomiciana tom VIII., od hr. Działyńskiego. — Roczniki Towarzystwa przyjaciół nauk, Pozn. 1860, od Szan. Redakcyi Towarz. — Haupta Zeitschr. f. deutsch. Alterthum, XII. 1. 2., od Wys. Ministryum. — Przegląd poznański, 1860, II. 1—4. i 1861, I. 1., od Szan. Redakcyi Przegl. — Spillera: Neue Theorie der Elektricität etc., od autora.

b. przez zakupno: Ciąg dalszy Encykloped. Erscha i Grubera. — Poggendorfa Annalen. — Grimma: Wörterbuch etc. — Daléj: Herrmann: Gesch. d. russ. Staates, t. VI. — Schäfera: Gesch. Spaniens, t. III. — Abekena: Göthe i. J. 1771 bis 1775. — Maurera: Einleitung in die Geschichte der Markverfassung. — Maurera: Geschichte der Markverfassung. — Lübsena: Ausführl. Lehrb. d. Analysis. — Bocka: Handatlas der Anatomie. — Bocka: Anatomisches Taschenbuch. — Valentina: Grundriss der Physiologie. — Rothsteina: Gymnastik. — Encyklopedya powszechna, tom 1—6. — Bartoszewicza: Historia lit. polsk. — Pisma J. Słowackiego. — Curtius: griechische Grammatik etc.

2. Bibliotekę uczniów, liczącą przy końcu tego roku szkolnego 1740 tomów, znacznie po-

ist bedeutend durch Ankauf entsprechender Bücher vermehrt worden. Angekauft wurden vorzüglich Jugendschriften, Erzählungen von Schmid, Hoffmann, Nieritz u. s. w., Becker's Erzählungen aus der alten Welt; Niebuhr, Heroengeschichten; Schömann, gr. Alterth.; Bartoszew., hist. liter. polskiéj; Tatry; Macaulaya hist. angielsk. u. s. w.

3. Die Bibliothek von Werken ehemaliger Schüler des Gymnasiums hat sich um folgende Werke vermehrt:

- Nr. 56. Dr. Stanisław Szenic, nauczyciel szkoły wyższej w Śremie: Wytępienie robactwa i myszy (tłum. Glogera). Poznań 1860, nakładem J. K. Żupańskiego.
- Nr. 57. X. Dr. Alexy Prusinowski, proboszcz w Grodzisku: Tygodnik katolicki. Tom I. Rok 1860. Grodzisk 1860, czcionkami Schmaedikiego.
- Nr. 58. Dr. Ludovicus Joannes Ferd. Rohden, stud. med. Berolin.: De plica polonica. Dissertatio inauguralis. Berolin. 1861.

4. Bibliothek von Schulbüchern, welche an unbemittelte Schüler verliehen werden. Es besteht an der Anstalt unter Aufsicht des Director eine Sammlung von Schulbüchern, die theils aus etatsmässigen Fonds, theils aus den von den Schülern beim Leihen der Bücher nach Massgabe ihres Werthes geleisteten geringen Beiträgen, theils auch aus dem Erlös für bereits abgenutzte Exemplare, beschafft werden. Diese Sammlung ist auch in diesem Jahre sehr bedeutend, theils vermehrt, theils ersetzt worden.

5. Das physikalische Kabinet. Ein Apparat zum Quecksilberregen; ein Paar Magdeburgische Halbkugeln; ein Fallapparat; eine Camera clara, Müllers Wellenscheibe, ein optisches Auge mit drei verschiedenen Linsen und zwei Brillengläsern; ein Apparat zu den Fundamentalgesetzen für die Induction electrischer Ströme; ein Inductionsapparat für den Extrastrom; ausserdem einige kleinere Apparate.

6. Das naturwissenschaftliche Kabinet. a. Herr Graf S. Mielżyński aus Miłosław schenkte zwei Turmaline und ein Stück Topas aus Sibirien.

b. Wł. Karłowski, Ober-Tertianer, zwei Stück Bernstein, welche in Dobieszewo bei Golańcz ausgraben worden sind.

mnożono stósowném zakupnem. Nabyto mianowicie pisma rozmaite przeznaczone dla młodzieży, powieści Schmida, Hoffmanna, Nieritza i t. d. Beckera opowiad. z staroż. świata, Niebuhra Heroengesch., Schömanna starożytn. gr., Bartosz. hist. lit. polsk.; Tatry; Macaulaya historia angielska i t. d.

3. Biblioteka składająca się z dzieł wydanych przez byłych uczniów gymn. następującymi dziełami pomnożoną została:

- Nr. 56. Dr. Stanisław Szenic, nauczyciel szkoły wyższej w Śremie: Wytępienie robactwa i myszy (tłum. Glogera). Poznań 1860, nakładem J. K. Żupańskiego.
- Nr. 57. X. Dr. Alexy Prusinowski, proboszcz w Grodzisku: Tygodnik katolicki. Tom I. Rok 1860. Grodzisk 1860, czcionkami Schmaedikiego.
- Nr. 58. Dr. Ludovicus Joannes Ferd. Rohden, stud. med. Berolin.: De plica polonica. Dissertatio inauguralis. Berolin. 1861.

4. Biblioteka składająca się z książek szkolnych do rozpożyczenia biedniejszym uczniom. Pod dozorem dyrektora istnieje przy zakładzie zbiór książek szkolnych, które zakupują się częścią z funduszu etatowego, częścią z opłaty małej, którą uczniowie w miarę wartości pożyczanych książek przy ich odbieraniu składają, częścią téż z przychodu za sprzedane książki zużyte. W ubiegłym roku szkolnym zbiór ten równie, jak lat poprzednich, znacznie także został pomnożonym, lub nowymi egzemplarzami zastąpionym.

5. Gabinet fizyczny. Przyrząd do deszczu rtęciowego; półkule magdeburskie; przyrząd do okazania praw spadku ciał, widnia, Müllera koło falowe, sztuczne oko z trzema różnymi soczewkami i dwoma szklami okularowemi; przyrząd do pokazania praw w strumieniach wzbudzonych. Apparat indukcyjny współprądowy; prócz tego kilka mniejszych przyrządów.

6. Gabinet historii naturalnej. a. Hr. S. Mielżyński z Miłosławia darował dwa turmaliny i topaz ze Sibiru.

b. Uczeń klasy III. wyższej Wład. Karłowski darował dwa kawałki bursztynu wykopanego w Dobieszewie pod Golańczą.

c. L. Karłowski, Obertertianer, einen See-
stern (*Asterias aurantiaca*) aus dem Adriatischen
Meere.

c. L. Karłowski zaś darował rozgwiadę mor-
ską (*Asterias aurantiaca*) pochodzącą z morza adry-
atyckiego.

V. Ordnung der öffentl. Prüfung,

zu welcher die Hohen Vorgesetzten, die Gönner
und Freunde der Anstalt, sowie die Eltern und
Angehörigen unserer Schüler ehrerbietigst und er-
gebenst eingeladen werden.

Dienstag den 13. August.

Vormittags: 8—12½ Uhr.

Nach vorangegangener Prüfung der Septima beginnt
um 8½ Uhr die Prüfung der Gymnasialklassen in folgen-
der Ordnung:

Sexta, von 8½—9½ Uhr: Religion: Subr. Toma-
szewski. — Latein: Dr. Łazarewicz; —
Deutsch: Dr. Kolanowski.

Hierauf die Vorträge der Sextaner:

Marian Batkowski: „Domek rodzinny, von T. L.“
und Ludwig Milewski: „Der Fischer und das
Fischlein, von Ramler.“

Quinta, von 9½—10¼ Uhr: Rechnen: Dr. Brut-
kowski. — Polnisch: G.-L. Paten.

Hierauf Vorträge der Quintaner:

Bolesław Warnka: „Die seltsamen Menschen,
von Lichtwer“ und Joseph Krótki: „Lubor v.
Bohd. Zaleski.“

Quarta, von 10¼—11 Uhr: Latein: Dr. Mierzyń-
ski. — Geometrie: Dr. Wituski.

Hierauf Vorträge der Quartaner:

Ewaryst Michalski: „Chleb rajski, von X. Ho-
łowiński“ und Jarosław Leitgeber: „Die wie-
dergefundenen Söhne, von Herder.“

Unter-Tertia A. u. B., von 11—11¾ Uhr: Griechisch:
Dr. Wolfram. — Geschichte: v. Jakowicki.

Hierauf Vorträge der Unter-Tertianer:

Stanisław Malczewski: „Polowanie, von Mic-
kiewicz“ und Johann Schirmer: „Cassandra,
von Schiller.“

Ober-Tertia A. u. B., von 11¾—12½ Uhr: Latein:
G.-L. Szulc. — Arithmetik: Dr. Wituski.

Hierauf Vorträge der Ober-Tertianer:

Franz Degórski: „Powrót w dom ojcowski, von

Porządek popisu publicznego,

na który Wysokich przełożonych, Dobrodziejów
i Przyjaciół instytutu, jako téż Rodziców, Opie-
kunów i Krewnych uczniów naszych zaprasza się
niniejszém uniżenie.

Wtorek dnia 13. Sierpnia.

Przed południem od godz. 8 do 12½.

Po odbyciu poprzedniem popisu Septymy, rozpo-
cznie się o 8½ popis klass gimnazjalnych w następującym
porządku:

Klasa VI., od 8½—9½: Religia: X. Subr. Toma-
szewski. — Język łaciński: Dr. Łazare-
wicz. — Język niemiecki: Dr. Kolanowski.

Potém będą deklamowali uczniowie kl. VI.:

Maryan Batkowski: „Domek rodzinny p. T. L.“
i Ludwik Milewski: „Der Fischer und das
Fischlein p. Ramlera.“

Klasa V., od 9½—10¼: Rachunki: Dr. Brutkow-
ski. — Język polski: p. Paten.

Potém będą deklamowali uczniowie kl. V.:

Bolesław Warnka: „Die seltsamen Menschen,
p. Lichtwera“ i Józef Krótki: „Lubor przez
Bohd. Zaleskiego.“

Klasa IV.: od 10¼—11.: Język łaciński: Dr. Mie-
rzyński. — Geometria: Dr. Wituski.

Potém będą deklamowali uczniowie kl. IV.:

Ewaryst Michalski: „Chleb rajski, p. X. Ho-
łowińskiego“ i Jarosław Leitgeber: Die wie-
dergefundenen Söhne, p. Herdera.“

Klasa III. niższa A. i B., od 11—11¾.: Język gre-
cki: Dr. Wolfram. — Historia: Jakowicki.

Potém będą deklamowali uczn. kl. III. niższ.:

Stanisław Malczewski: „Polowanie, p. Mickie-
wicza“ i Jan Schirmer: „Kassandra, przez
Szyllera.“

Klasa III. wyższa A. i B., od 11¾—12½.: Język łaciński,
Szulc. — Arytmetyka: Dr. Wituski.

Potém będą deklamować uczn. kl. III. wyższ.:

Franciszek Degórski: „Powrót w dom rodzi-

W. Pol* und Adam Schönke: „Die Ideale, von Schiller.“

Nachmittags 3 bis 5½ Uhr.

Unter-Secunda A. u. B., v. 3—3¼ Uhr: Religion: Reg. Bilewicz. — Griechisch: G.-L. Węclewski.

Hierauf Vortrag des Unter-Secundaners:

Roman Potworowski: „La vie de Jeanne d'Arc, von C. Delavigne.“

Ober-Secunda, von 3¼—4½ Uhr: Latein: Profess. Schweminski. — Mathematik: Dr. Usty-mowicz.

Hierauf Vortrag der Ober-Secundaner:

Stanislaus Warnka und Leopold Zielke: aus „List żelazny, v. A. Małecki, Act II. Sc. 6.“

Prima, von 4½—5¼ Uhr: Polnische Literaturgesch.; v. Przyborowski. — Griechisch: Dr. Steiner. — Latein: Prof. Wannowski.

Mittwoch den 14. August um 8 Uhr.

Da die feierliche Entlassung der diesmaligen Abiturienten durch den Director bereits am 20. Juli d. J. erfolgt ist, so findet an diesem Tage durch den Stellvertreter des Directors nur noch die Verlesung der Promotionen und die öffentliche Vertheilung der Prämien in sämtlichen Klassen statt.

Nach dem Actus für die einzelnen Klassen, werden die Schüler von den Herren Ordinarien jedesmal in ihren Klassenzimmern die Zeugnisse in Empfang nehmen.

Der ganze Schulact wird mit Gesang begonnen und geschlossen werden.

Zur Beachtung für das künftige Schuljahr.

1. Das Königl. Provinzial-Schulcollegium hat unter dem 29. Juli d. J. folgende Bekanntmachung im Amtsblatte veröffentlicht und uns zur Nachachtung in Abschrift mitgetheilt:

„In Folge der noch immer, stattfindenden Ueberfüllung der drei unteren Klassen des

cielski, p. W. Pola* i Adam Schoenke: „Die Ideale, p. Szyllera.“

Po południu od 3. do 5¼.

Klassa II. niższa A. i B., od 3—3¼.: Religia: X. Reg. Bilewicz. — Jęz. grecki: N. G. Węclewski.

Potém będzie deklamował uczeń kl. II. n.: Roman Potworowski: „La vie de Jeanne d'Arc, p. C. Delavigne.“

Klassa II. wyższa, od 3¼—4½.: Język łaciński: Prof. Schweminski. — Matematyka: Dr. Usty-mowicz.

Potém będą deklamowali uczn. kl. II. wyższ.: Stanisław Warnka i Leopold Zielke: Z „Listu żelaznego, p. A. Małeckiego, akt III., sc. 6.“

Klassa I., od 4½—5¼.: Historia literatury polskiej: N.G. Przyborowski. — Jęz. grecki: Dr. Steiner. — Język łaciński: Prof. Wannowski.

Środa dnia 14. Sierpnia.

Ponieważ uroczyste pożegnanie tegorocznych abiturientów przez Dyrektora już nastąpiło dnia 20. Lipca r. b. przeto dnia dzisiejszego odbędzie się tylko ogłoszenie publicznej promocji i rozdanie nagród dla wszystkich klas instytutu przez zastępcę Dyrektora.

Po tym obrzędzie dla każdej klasy uczniowie przez PP. Ordynaryuszów za każdym razem odbiorą zaświadczenia półroczne w swych klassach.

Cała ta uroczystość szkolna rozpocznie i zakończy się śpiewem.

Uwiedomienie dotyczące przyszłego roku szkolnego.

1. Król. Prowincyalna Rada Szkolna pod dn. 29. Lipca r. b. ogłosiła w Dzienniku Urzędowym następujące obwieszczenie, które nam w kopii do zastosowania się nadesłała:

„W skutek ciągłego jeszcze przepelnienia trzech niższych klas Król. Gimnazyum ad St.

Königlichen Marien-Gymnasiums, für welche Parallel-Cötus nicht angelegt werden können, werden zu Anfange des neuen Schuljahres auswärtige Schüler in dieselben nicht angenommen werden und einheimische nur noch nach Sexta, soweit Platz vorhanden sein wird; was hiermit zur öffentlichen Kenntniss gebracht wird.

Posen, den 29. Juli 1861.

Königl. Provinzial-Schul-Collegium.

(gez.) **Rothe.**

2. Mittwoch den 18. September von 8 bis 11 Uhr findet im Gymnasialgebäude die Anmeldung der aufzunehmenden Schüler; Donnerstag den 19. September von 8—12 Uhr ihre Prüfung und Freitag den 20. September um 9 Uhr die Eröffnung des Unterrichts mit feierlichem Gottesdienst in der Gymnasial-Kirche statt.

3. Die neu aufzunehmenden Schüler haben bei ihrer Meldung: a) einen Taufschein; b) einen Impfschein; c) ein Zeugnis über den zuletzt erhaltenen Unterricht vorzulegen.

4. Knaben, welche das 11. Jahr vollendet haben, können nach Sexta nur dann aufgenommen werden, wenn nicht durch jüngere Knaben schon die für diese Klasse bestimmte Normalzahl erreicht ist; dasselbe gilt für Quinta und Quarta in Bezug auf Knaben, die das 13. und resp. 14. Jahr erreicht haben.

5. Von einem nach Sexta aufzunehmenden Knaben werden besonders folgende Kenntnisse mit Strenge gefordert: Bekanntschaft mit den Lehren des Elementar-Katechismus; geläufiges und logisch-richtiges Lesen in polnischer, sowie geläufiges und wenigstens mechanisch-richtiges Lesen in deutscher Druckschrift; Vermeidung grober Orthographischer Fehler beim Dictiren, in deutscher, besonders aber in polnischer Sprache; Geläufigkeit in den vier Species mit unbenannten ganzen Zahlen.

6. Von einem nach Septima aufzunehmenden Knaben werden gefordert: wenigstens mechanisch-

Mariam Magdalenam, für welche Parallel-Cötus nicht angelegt werden können, werden zu Anfange des neuen Schuljahres auswärtige Schüler in dieselben nicht angenommen werden und einheimische nur noch nach Sexta, soweit Platz vorhanden sein wird; was hiermit zur öffentlichen Kenntniss gebracht wird.

Poznań, dn. 29. Lipca 1861.

Król. Prowincyalna Rada Szkólna.

(podp.) **Rothe.**

2. W Środę dnia 18. Września od 8. do 11. godziny zgłaszać się mają do przyjęcia nowi uczniowie w gmachu gimnazyalnym; w Czwartek dnia 19. Września r. b. od 8. do 12. godziny odbędzie się ich popis; a w Piątek dnia 20. Września r. b. o 9. godzinie nastąpi uroczyste rozpoczęcie się nowego roku szkolnego od nabożeństwa w kościele gimnazyalnym.

3. Uczniowie nowi zgłaszający się do examinu, winni mieć z sobą metrykę, świadectwo szczepionej ospy, i zaświadczenie z nauk w ostatnim czasie pobieranych.

4. Chłopcy, mający lat 11 skończonych, do klasy VI. wtenczas tylko będą przyjęci, jeżeli ilość uczniów młodszych nie dosięgnie liczby dla tej klasy przeznaczonej. Tudzież do kl. V. i IV. pod tym samym warunkiem przyjmie się tylko chłopców, którzy skończyli rok 13. resp. 14. życia.

5. Od chłopca, który chce być przyjęty do kl. VI. żąda się koniecznie, aby dokładnie był obeznany z naukami elementarnego katechizmu; biegle i loicznie-dobrze czytał po polsku, jako też biegle i przynajmniej mechanicznie-dobrze po niemiecku; aby pisał bez błędów ortograficznych po niemiecku, a mianowicie po polsku — i dokładnie umiał cztery działania z ilościami nieoznaczonymi.

6. Od chłopca, który chce być przyjęty do kl. VII., żąda się, aby przynajmniej czytał mechani-

richtiges Lesen in beiden Landessprachen, besonders in der polnischen; Befähigung kurze Sätze in beiden Sprachen mit leserlicher Handschrift niederzuschreiben; Bekanntschaft mit der Addition und Subtraction in unbenannten ganzen Zahlen und mit dem Einmaleins.

7. Von denjenigen Schülern der Anstalt, welche beim Beginn des neuen Schuljahres am 20. September c. Vormittags, sich nicht in ihren Klassen eingefunden haben, wird, wenn sie ihre, durch wichtige Gründe veranlasste spätere Zurückkunft nicht vorher dem Director angezeigt haben, angenommen, dass sie die Anstalt verlassen haben. Eine Annahme derselben könnte nur dann noch erfolgen, wenn die für jede Klasse bestimmte feste Zahl von Schülern: — VI. und V. 70, IV. 60, sonst 50 — durch die neu aufgenommenen noch nicht erreicht wäre.

cznie-dobrze w obudwóch językach krajowych, mianowicie w polskim; aby umiał krótkie zdania w obudwóch językach czytelnie napisać i znał dodawanie i odciąganie liczb całych nieoznaczonych i tablicę mnożenia.

7. O uczniach obecnie w instytucie będących, którzy przy rozpoczęciu nowego roku szkolnego, t. j. 20. Września przed południem, do klas swych nie powrócą, ani też o powodach opóźnienia swego uzasadnionego poprzednio Dyrektora nie zawiadomią, przyjmie się, że instytut opuścili. Później przyjęci by być mogli w takim tylko razie, gdyby liczba uczniów dla klasy każdej przeznaczona — dla kl. VI. i V. 70, IV. 60, w innych 50 — nie była jeszcze dopełnioną przez nowo przyjętych.

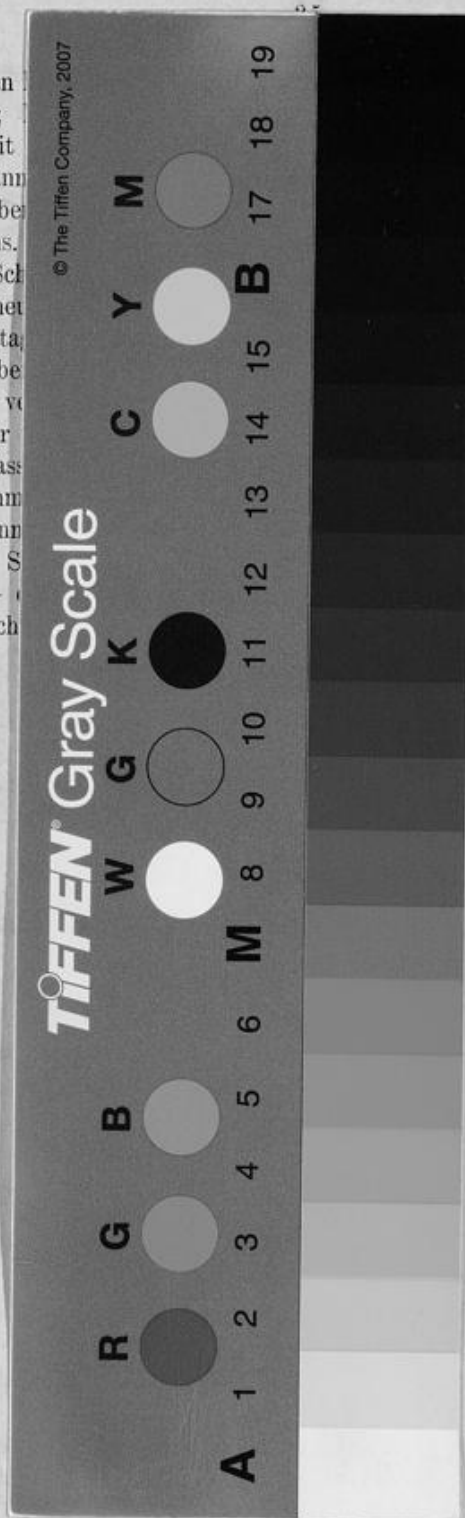
Dr. Brettner,
Director.

Dr. Brettner,
Dyrektor.

richtiges Lesen in beiden
 ders in der polnischen;
 in beiden Sprachen mit
 niederschreiben; Bekann
 und Subtraction in unbe
 und mit dem Einmaleins.

7. Von denjenigen Sch
 che beim Beginn des neu
 September c. Vormittta
 Klassen eingefunden habe
 durch wichtige Gründe v
 rückkunft nicht vorher
 haben, angenommen, dass
 sen haben. Eine Annahm
 dann noch erfolgen, wenn
 stimmt feste Zahl von S
 70, IV. 60, sonst 50 —
 menen noch nicht erreich

w obudwóch językach krajowych,
 polskim; aby umiał krótkie zdania
 językach czytelnie napisać i znał do-
 ciąganie liczb całych nieoznaczonych
 żenia.

niach obecnie w instytucie będących,
 rozpoczęciu nowego roku szkolnego,
 ześnią przed południem, do klass
 wróć, ani też o powodach opóźnie-
 sadnionego poprzednio Dyrektora
 ią, przyjmie się, że instytut opu-
 przyjęci by być mogli w takim tylko
 liczba uczniów dla klasy każdej
 — dla kl. VI i V. 70, IV. 60, w in-
 nie była jeszcze dopełnioną przez
 ch.

Dr. Brettner,
 Dyrektor.

